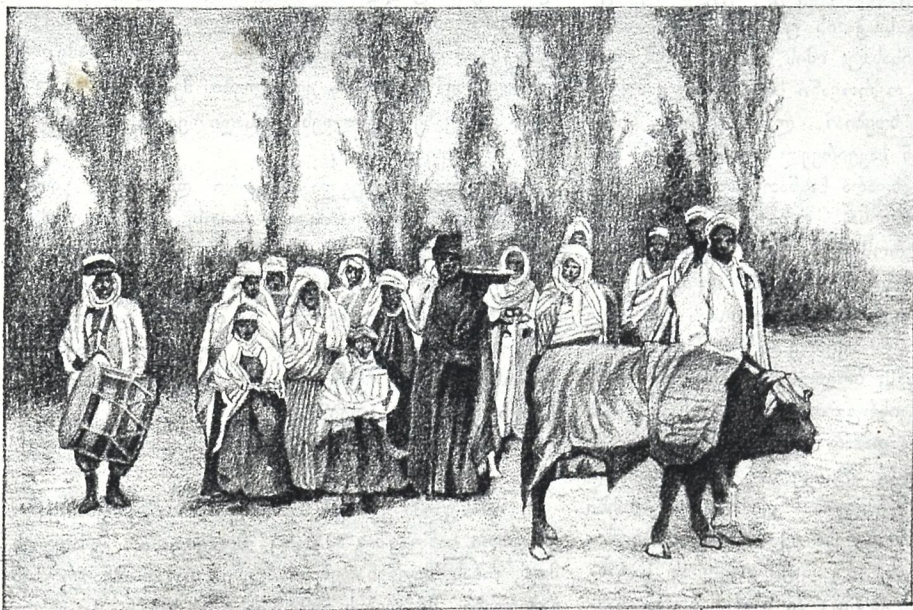

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირა დღეს
№ 44 **ოქტომბერი 20 1896 წ.** **№ 44**

შინაარსი: კვირიდან კვირამდე მაზაკალისა. — სხვა-და-სხვა ამბავი. — ქეთახის ნობათი. — ჭიბუკს, დეჟსი მარტყოფელისა. — „კვალის“ კორესპონდენციები. — ვაჟა-ფშაველას პოეზია, (კრიტიკული ცდა) ი. ნაკაშიძისა. — კრიმინალური ანთროპოლოგია (დასასრული) გ. ბადრიძისა. — შენ არ იცი რომ დეჟსი სანდროსი. — გურიაში მოგზაურობა (დასასრული), იობაი შეთვალეურისა. — უცხოეთიდან: სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში (შემდეგი) საზღვარ-გარეთელისა. — ურნალ-გაზეთებიდან. — ბ-ნ რ. სოლოლაკელს ი. როსტომაშვილისა. — საქველ-მოქმედო საქმე — კვალის ფოსტა. — შეცდომის გასწორება და განცხადებანი.

კვირიდან კვირამდე.

წარსული კვირე სწორეთ სადილებს კვირე იყო და სადაც სადილები იმართება, იქ ჩვენს მკვერ-მეტყველებას ხომ საზღვარი არა აქვს, თვით სადილი, რომელსაც თეთრ სუფრაზე იაგუნდის თვლებათ დაუყრია კახური ღვინით გავსებული ჭიქები, რალაც აღტაცებას ჰგერის მოსაღლეებს; აქ მუნჯი ენას იღვამს, მკვერმეტყველი დემოსთენათ იქცევა, ხოლო პოეტი მუზათ. აქ ამ

ხარის მსხვერპლათ შეწირვა უწვიმოების დროს აფრიკაში.

იაგუნდის ფერ ღვინის გავლენით ყველანი ქვეყნის მზარუნველებათ იქცევიან: ბანკირიც, ექიმიც, მოურავიც, ბატონიც, ფარეშიც, მერიქიფეც და მზარუნელიც: ბანკირი იმიტომ რომ ვისაც სადილს უყეთებენ, იმისგან მეტ სადილიდენტო ფულს გამოეღოს, ექიმი, იმიტომ რომ სადილიდან კაი მსუქან ულუფას წაიღებს თავის საავთმყოფოში, მოურავი იმიტომ რომ სამოურავო ქონით შეიზინზლება, მზარუნელი იმიტომ რომ ნასუფრალი ბევრი რჩება, მერიქიფე იმიტომ რომ ნაყურით ითვრება, ბოლოს ფარეში იმიტომ რომ გათლილ ბეჭებს წიწკნის. ხოლო ყველანი ქვეყნის მომქმედათ ხდებიან და თავის მსუცლის დღეგრძელობით სამშობლოს დღეგრძელობას უწევენ. შეიქნება დაუსრულებელი ძახილი: „გაუმარჯოს საქართველოსო!“. მოდი და ამისთანა უძღებობის კვირაში ენა როგორ არ უნდა აჭრატალდეს.

რადგან საქართველოს მოწინავე თაობას სხვა ასპარეზი ალარა შერჩენიარა თვით-არსი მოქმედებისთვის, ამიტომ მათი ნიჭი მხოლოდ ამ სასადალი-ეანშმო მქვერმეტყველებით გაუეთქილა. ამ დროს ქართველს ვეღარ იცნობთ. ის ცურავს აღტაცების მორეეში, მისი თვალეები საიმედო ნაპერწკლით ინთება, ის ამ წუთს სრული ბედნიერია, რადგან გრძნობს თავის თავს გმირათ, რადგან ჰგონია, რომ მისმა სასადილო მქვერმეტყველებამ სამშობლოს მოჰგინა ნათელი და იგი სანეტარო სამოთხეთ უქვე იქცა, საცა აღარ იგრძნობება არა ვითარი ტკივილი, გარდა ბედნიერი ცხოვრებისა; ჰგონია, რამ უქვე დადგა ქამი განცხრომისა და განსვენებისა; აქ იღვრება მხოლოდ ცრემლი სიამოვნებისა. აქ ქართველი მეთაური არამც თუ მარტო სმაჰამის უხვობას იჩენს, არამედ მქვერმეტყველობისასაც; იმის ბაკდან გადმოდის დაუშრეტელი წყარო ოქროვანი სიტყვებისა და ყველანი ოქროპირებათ ხდებიან, ლაპარაკობენ მოულალავათ, წარმოაჩენენ საკვირველ თვისებებს იმ არსებაში, რომელიც გამხდარა საგნათ სადილისა: იგი, ესე იგი, საგანი სადილისა, ორატორების თვალში იქცევა ხან მზეთ, რომელიც გარს უფლის ქვეყანას, ათბობს და აღორძინებს, ხან მთვარეთ, რომელიც ერს ბნელში უნათებს და ბნელი მას ვერ ეწყევა, ხან ეარსკლავებათ, რომელიც დაღერემილს გულს ერისას ფიანდაზას ჰფენს; ბოლოს ორატორები შოთა რუსთველობასაც კისრულობენ; ამ დროს მათ წინ გაუცოცხლდებათ თამარ მეფე და შებღავიან: „მას ეაქებ, ვინცა მიქია, არ ცუდათ თავი გამოქქიაო“. ამ მხრით წარსული კვირის სადილები სწორეთ საკვირველი მათეღენა იყო ამ ჩვენს ბედნიერ სამშობლოში. არამც თუ საქართველოს სატახტო ქალაქებში, სოფლებშიაც კი იპართებოდა სამ-

ქვერმეტყველო სადილები და მერე რა რიგი?.. გასაშტერებელი, გასაყერყეხებელი, როგორც გურულეები იტყვიან. ამ სადილებზე წარმოითქვა ჯერ-ჯერობით ას ორმოცდა ათი სიტყვა; აწ რაც ითქმება, ის კიდევ სხვა იქნება. როგორც ვიცით საქართველოს ქალაქებ შორის ბათუმს თვალსაჩინო ალაგი უქირავს და ის ჯერ კიდევ სასადილო „რეჩებისთვის“ არ დაძრულა. საკვირველი გავლენა იქონიეს ამ სადილებმა ივერიელების საორატორო ნიჭის განსავეითარებათ. ასე გასინჯე, ბოლოს თურმე სასადილო სუფრამაც ენა ამოიდგა და მხიარულებით შექყიელა ორატორებს: „აუერუმ ივერიელებოვო!“

ერთ ძველებურ საქართველოს სატახტო ქალაქში ერთხელ თურმე ერთმა ესკულაპმა ახალი სამქვერმეტყველო ჰანგიც კი მოიგონა; იმან დიწყო თავისი სიტყვა ხიდან და ეს ხე თავის ფესვიან ტოტებიანა ბოლოს საზოგადებათ გადააქცია; ხის ფესვებისგან დაბალი წოდება შეჰქმნა, ტანისგან — შუათანა, ხოლო ტოტებისგან მაღალი წოდება. ამ სახით წარმოთქვა მან: საგანი ჩენი ქება-დიდებისა ერთა ენებე ხის მწერეალოზე დასკუპული ფოთოლიაო! მაშ, გაუმარჯოს ფოთოლსო და მეც ამ ფოთლის მოტრფიალდესო. ამ დროს ბანკირმა მოურავს წაჯლიქვა: არაქა არ გამოგვპაროს, ახლა შენი ჯერიაო. მოურავიც წაპოვარა ფეხზე და წარმოთქვა: „ესეც იმ ფოთლის სადღეგრძელო იყოს, რომელმა ფოთოლმაც ჩვენ ქალაქს რკინის გზა არ აცილოსო. უცებ შეიქნა ჩურჩული: „გვიანლაა, გვიანლაა; აქცოდდეს კაცხს ზარბაზანი, როგორც ჩვენ ქალაქს რკინის გზა აცილდაო“. ბოლოს წამოდა ერთი ბიარალ-ტარივით აშოტილი ივერელი და წარმოთქვა: „ესეც იმ ღერას სადღეგრძელო იყოს, რომელმა ღერმაც ჩვენ ფოთოლს ყვაილები შეასხაო“. ამ შეენიერ სიტყვაზე იკრიალეს მესადილებმა, „გაუმარჯოს საქართველოსო“.

ამ დროს წაეშველა ბანკირი და თქვა: „ესეც იმ ნიადგის სადღეგრძელო იყოს, რა ნიადგამაც ფესვები ასაზრდავა და ამ ფესვებმა საფუძველი გათხარა და ამ საფუძველიზე სახლი აშენდა და ეს სახლი ჩვენ ბანკში დაგარავდა და იმისგან დივიდენტები მოგვემატაო“. „გაუმარჯოს, გაუმარჯოს საქართველოსო. ნეტაი ჩენი ქვეყნის ბედნიერებასაო!“ — მიაციერეს მესადილებმა.

ამით გათავდა პრაივინციებში სადილების კვირე.

წარსულმა კვირემ სასადილო მხიარულებას გარდა ერთი საუგეშო ამბავიც მოგვიტანა. უმაღლეს მთავრობას შეუწყნარებია ჩენი თავდაზნაურობის გაჭირება, შეილების გამოზღის შესახებ, და მოუხდე-

ნია განკარგულება, რომ ქართველ თავად-აზნაურობის შეილებს გაუადვილდეს სახელმწიფო სასწავლებლებში მიღება. ამ დღეებში თბილისის გუბერნატორმა აცნობა ქალაქით ქართლ-კახეთის თავად-აზნაურობის წინამძღომელს შემდეგი: „უმაღლესმა მთავრობამ შეიწყნარა კავკასიის მთავრობის წარდგინება საქართველოს ღირს თავად-აზნაურობის შეილების შესახებ, რომელთაც უნდა გაუადვილდეს როგორც კადეტის კორპუსში, ევრეთვე სხვა სახელმწიფო სკოლებში შესვლა“. ამ განზრახვით უმაღლესი მთავრობა კიდევ შეპკითხვია ფინანსის მინისტრს: შეიძლება თუ არა ახალი წყაროები აღმოვაჩინოთ საქართველოს თავად-აზნაურობის შეილების გასაზრდელათ, სტიპენდიების გასამრავლებლათ და დროებით ხელის გასამართავათ? ფინანსის მინისტრსაც დასტური დაუცია ამხე.

ეს მწევეი საკითხი ქართველ თავად-აზნაურთა შეილების უნუგეშო მდგომარეობის აღზრდის შესახებ ახალი არ არის. ვინ არ იცის, რომ სოფელში მცხოვრებს ჩვენებურ აზნაურს და თავადს ძალიან უჭირს შეილის გამოზდა. ამ საჭიროების დასაკმაყოფილებლათ სათავად-აზნაურო ბანკებს მთელი თავისი მოკება ეხარჯებათ და მეათელიც ვერ დაუკმაყოფილებიათ. ყველაზე სამწუხარო და საეალლო ის არის, რომ ახლანდელ სკოლაში ქართველ ოჯახს გაუძნელდა შეილის აზრდა, სწავლა. ოჯახს აღარ აქვს საშუალება თავისი შეილი სკოლაში მოამზადოს მის ბუნების მოთხოვნილების შესაფერათ. ამის გამო შთამოება, რომელსაც სკოლაში გამოზდის სახსარი არა აქვს, თან-და-თან ვეღურდება და პირუტყედება; ხოლო ვინც ცოტადნათ შეძლებულია, ის მთელ თავის ღონისძიებას შეილის გამოზრდას ანდომებს და ბოლოს მაინც ვერას ხდება. ქართველი ახალგაზდობა, რომლის ბუნებაზე არ არის მოწყობილი ახლანდელი სკოლა, ვერ უძლებს განათლების ტვირთს და ხშირათ ტოვებს შუა გზაზე სწავლას. ის აღარც განათლებულებში ურევია, აღარც გაუნათლებლებში. არ არის მომზადებული ცხოვრების ახალ მოთხოვნილებსათვის, შრომა არ იცის და თან-და-თან ღარიბდება.

აი, ეს იყო უმთავრესი მიზეზი, რომ თვლილის თავად აზნაურობამ 1871 წელს თხოვა ხელმწიფე იმპერატორს, ალექსანდრე მეორეს, როცა იგი ბძანდებოდა კავკასიაში, რომ რადგან მკაცრი ჰავარუსეთისა ჩვენი შეილების ნორჩ აგებულებას არ უხდება, ამასთვის უქვეშევრდომილესათ ეთხოვთ ერთი კადეტის კორპუსი მხოლოდ საქართველოს თავად-აზნაურობისთვის თფილისში გაიხსნასო. ყოველად მოწყალე ხელმწიფემ ნება დართო. მალე ვაი-

სნა კადეტის კორპუსიც ჩვენ გვეკონა, ეს სასწავლებელი განსაკუთრებით ქართველ თავად-აზნაურობის შეილებისთვის იქნებოდა. ყოველად მოწყალე ხელმწიფის ნებაც ასე იყო, მაგრამ სამწუხაროთ დროთავეითარებამ სულ სხვა ნარათ დააყენა ეს სასწავლებელი. დღეს იქ ყოველი წოდების, ყოველი გვარის და ტომის ახალგაზდობა იზრდება. მათ შორის ქართველების პროცენტი ძალიან მცირეა. დღევანდელმა უმაღლეს მთავრობის განკარგულებამ ცხადათ დაგვანახვა, რომ იგი არ არის თანაზმა ადგილობრავი საომოსწავლო წოდების მიერ მოქმედებას და კვლავ გვიწედენს თავის მოწყალე ხელს, რომ დაგვეფაროს.

მასკაკალი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ფილისის სახელოსნო გამგეობას არავითარი გაუმჯობესობა არ დეცყო: უწყსოვებს აქ, ცვონებთ, არაოდეს არ მოეცება ბოლო. მაგ., ამქარში შესარიცხავათ, ე. ი. რაიმე ხელოსნობის მოწმობის მისალებათ, კანონის ძალით დაწესებულია გადასახდათ 3 მანეთა; სახელოსნო გამგეობა კა ამ გვარ მოწმობისათვის 25 მანეთს ახდევინებს.

* *

სამი კვირაა რაც ჩვენმა ქართულ ღრამატიულ დასმა დარყო ოთხშაბათობ-თ წარმოდკენების მართვა; თითქმის ყველა საუკეთესო არტისტები, გარდა ეფ. მესხისა, იღებენ მონაწილეობას. დიდი ხანია ასე ერთათ არ შესრილან ჩვენი ნიჭიერი სახიობნი. მაგ., „ხათაბალა“ ისე შევნიერათ წარმოადგინეს წარსულ კვირას, რომ ხელოვნებაში განვითარებული პირებაც წუნს ვერას უპოვიდენ. მაგრამ, ჩვენდა საუბედუროთ, ხალხი სულ ერთი მუჟა დაესწრო, ისიც უფრო სომხობა.

* *

არღონის სემენარის რექტორს არხიმ. იოანეს, როგორც „Ноб. Ово.“-ას გაუგია, უპირებენ თბილისში ეპისკოპოსათ კურთხევეს და მერე ქუთაისში, განსვენებულ ეპისკოპ. ვაბრიელის აღაგზე, გადაყენას.

* *

ჩვენ შევიტყეთ ერთი სასამოვნო ამბავი, რომელიც არ შეიძლება, რომ არ განუზიაროთ მკითხ-

ველ საზოგადოებას: თბილისის სათავად-აზნაურო სკოლის მასწავლებელს, ალ. ნათაძეს, შეუდგენია პირველ-დაწყებითი სახელმძღვანელო წიგნი სახელათ „მოკეთე ბავშვისა“, რომელიც სამოსწავლებლო სამსახურის (Совѣтъ Попечителя) უცენია ღირსათ სკოლებში ხმარებისა.

* *

ამ სამოსწავლო წლიდან თბილისის სასულიერო სასწავლებელში, ყოვლად-სამღვდლო საქართველოს ექსარხოსის ვლადიმირის განკარგულებით, ყოველ დღე გაკეთილების დაწყებამდეს ყველა მოსწავლეებს უმართვენ კითხვებს სარწმუნოების და ზნეობის შესახებ, საეკლესიო ვალობითურთ. კითხვების საგნებია წმიდა მამათა ცხოვრება, სახარების ასნა, საეკლესიო საგალობელნი, რომლებსაც ყველა შეგირდები ვალობენ ერთათ. (Кавказъ).

* *

ამ დღეებში გათავეს ეგზამენები თბილისის საბაღოსნო სკოლაში. სწავლა დაამთავრეს 11-მა კმაწვილმა; იმათში ხუთი ქართველია.

* *

ჩვენ მივიღეთ შემდეგი წიგნები: 1) „И. Такайшвили. Материалы для Истории Грузии“. ეს წიგნი გამოცემულია კავკასიის სამოსწავლო ოლქის გამგეობის მიერ და შეიცავს ზოგიერთ ქრონოლოგიურ ცნობებს უკანასკნელი ხუთი საუკუნისას (1444—1855) და კათალიკოსი დომენტი III-ის ორ აქტს.

2) შენდობა, დრამა ერთ მოქმედებათ ფრანსუა კოპსესი, თარგმნილი ა. ნიკიტინის მიერ. გამოცემა აგლესისა № 2. ბათომი.

ქ. ქუთაისის ნიბაათი.

დმურთო ჩემო!
(საღსურბი)

ცნაური დალი ასეია ქ. ქუთაისის და მის ცხოვრებას. თითქო განგებ იმითამ ამოუყვია ამ პაწია ქალაქს ჩვენ პაწია ცხოვრებაში თავი, რომ ჩენი პაწია წინ-მსვლელობა, ჩენი, ერთი ბეწუნა ცივილიზაცია ალაგმოს და ქუთაისის მეფეატონებისა არ იყოს „დაანაზადოს“, უკან დაახეინოს. გაღიკთხეთ „Новое Обозрѣнiе“-ს 13 ოქტომბერის №-ში

ქუთაისიდან კორესპონდენცია და ზემოთქმულში ცხადათ დარწმუნდებით.

„იყო და არა იყო რაო“—ეს ზღაპრული დევიზი და სათაური სწორეთ ზედ ქ. ქუთაისზეა გამოქრილი. იყო ქ. ქუთაისში ქალთა საკვირაო სკოლა, და თურმე სულაც არა ყოფილა რა, მსწრაფლ მოიპსო, გაქარწყლდა, გაცამტვერდა; მოიპსო, როგორც ერთი ნადრევი, ქ. ქუთაისისათვის გამოუყენებელი მოვლენა. რომელმა ზენამ ან რომელმა ქვენა სასტაკმა ქარმა დაჰქროლა ამ ქ. ქუთაისის ყვეელსა და საუკუნო ბნელეთში წარატაცა. არც ის გახლდათ და არც ეს. ქ. ქუთაისის ცვალებადსა და თავის-ნება ბუნებას არაფერი ბრალი არ უდევს ამ ქალაქის უბედურებაში. ქარი ბუნებრივი კი არ გახლდათ, ნამდვილადამიანური, პირადი, ინდივიდუალისტური, მძლავრ-მკვეთრი, მიმგრემ-მომგრევი, ქარი იყო: ბ. ე. ი. პეტრიაშვილის ქარი გახლდათ, და ამ ფრიად ღირსეული გემის ქარ-გრივალმა აღგავა პირისაგან ქვეყანისა ქუთაისის საკვირაო სკოლა; აღგავა კვლ-წმინდათ, ძირიანათ და სამუდამოთ, ბ. პეტრიაშვილი ქ—ის საქალაქო სკოლის უფროსი გახლათ, ქალთა საკვირაო სკოლას კი ამ საქალაქო სკოლაში ჰქონდა დღე-მოკლე ბინადრობა, და ბ. პეტრიაშვილმა აუწყა ქ. ქუთაისის თვით-მართველობასა და მთელ ქვეყანას: საკვირაო სკოლა მაწუხებს, მოსვენებას არ მაძლევსო, ჭთუმცა საქალაქო სკოლის სადგომი ქუთაისის თვით-მართველობას ეკუთვნის, მისგან დაქირავებულიაო, მაგრამ რას მიქეიან ქ. ქუთაისის თვით-მართველობა და მისგან დაქირავებული სახლიო, მე ვარ და ჩემი სკოლაო, და „მარში“ ჩემგან ლიბერალური ფანტაზიავო! ბარაქალა თქვენი მარჯვენის გულადობას და თქვენი ფილტვების ძლიერებას ბ. ნო პეტრიაშვილო!

რამდენათ მძლავრ-დიდებულია ქ. ქუთაისში ბ. ე. ი. პეტრიაშვილის პიროვნება—იქიდან ჩანს, რომ მისმა გრივალმა აღვეილ საკვირაო სკოლას ქუთაისის საბჭოსი და მისი სასკოლო კომისიის წინააღმდეგობაც მიაქროლა ზედ და მხოლოთ ორმა პირმა გაუძლო ამ გრივალის სასტაკ კვეთებას: ბ. დ. ა. ნაზაროვმა და ბ. დ. ბ. ხელთუფლიშვილმა. პირველი საბჭოს უფლებათა დაცვის ნიადაგზე იდგა, მეორე კი თავისუფალ, კეთილშობილურ პროტესტის ნიადაგზე, მაგრამ რას გააწყობდა ეს ორი პირი: ბოლოს და ბოლოს პროტუკოლეს ქერ-ქვეშ უნდა შეეფარათ თავი. ე. ი. პეტრიაშვილის გრივალმა თავსუ გადაუგრიალა იმათ და რაც სწადდა, მოახდინა.

ამიერიდან ქ. ქუთაისის მისი ვარდ-ბულბულ-ზამბახ-შროშნებით აფერადებულ-აქქრიალებული-ქუთაისობა წაერთვა და თვის-კერძო-ჩემ-ნება-რაც-მინდა-

მას გიჟამით აქრელებული პეტრიაშვილობა მიენიჭა. ქ. ქუთაისი აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ბ. პეტრიაშვილის ღვინა-ქალაქით იქნება და დარჩება. ნეტავი მას!

აქეთ ვცნენ, იქით ვცნენ ქუთათურები, რომ საბრალო ქალთა საყვირაო სკოლისათვის, 115 მოსწავლისათვის, სადმე სხვა შენობაში გაეჩინათ ბინა. სათავად-აზნაურო სკოლაში უნდოდათ მოეწყოთ, მაგრამ აქაც ვერ მოგართით. შენობის პატრონმა, ექიმმა ბ. ს. ნ. ლორთქიფანიძემ, რეაქციონული „ბრაწი“ აჩვენა კეთილის-მონდომე პირთა. სათავად-აზნაურო სკოლის შენობა იმისთანა მტკიცე, საკუთრების კოლოფში გამოდგა მომწყვედი-ჩაკეტილი, რომ პაწია კეთილი საქმეც ვერ მოუძებნის მას ვერსაიდან შესადერენ-შესასვლელს.

სად მივდივართ, ღმერთო ჩემო!

ჭ ა ბ უ კ ს.

ვც ერთ ღროსა, სანატრელსა მომავალსა შეეხაროდ: გულის ძგერით, აღტაცებით ღროს მივდედი, მივეტრფოდი. მტკიცე ძმობა, სიყვარული და ერთობა მეც მჯეროდა; მონებისა დასათრგუნათ ჩემი გულიც ბევრჯერ სრბოდა, მეც ეს მხარე ტაძრათ მიჩნდა, სამწირველოთ ღვთაებისა; მეც სულს ხშირათ მიშფოთებდა ეს ხმა ტანჯვა-ღვაებისა, მეც მწყუროდა, რომ მოძმენი გულს ჩამეკრა, ჩამეკონა, მათთან ცრემლი დამეფურქვია, მათთვის თავი დამემონა... მაგრამ განქრენ, გამიცუდლენ უსუსური ოცნებანი და სიმუხთლე ამ ცხოვრების ერთ ღღეს ენახე გაციანო... მას აქეთა გრძნობა დაცხრა, სურვილები შემომცირდა, ფიქრნი შავათ შეიმოსენ, გული მტრულათ ამიღრინდა.

მარტოაფელი.

„იკვალის“ კორესპონდენციები.

აბა ზიულ-ოსტოვი-კულტუვი მდებარეობს კასპის ზღვის ნაპირას, დაბა ბოჭი-პრომისლიდან თორმეტი ვერსის და მდინარე მტკვრის ნაპირიდან ოთხი ვერსის მანძილზე. დაბა ზიულ-ოსტოვი-კულტუვი გაშენებულია ძლიერ დაბალ ადგილზე, რის გამო აქ ყოველ წლობით მეტათ განშირებულია ციებ-ცხელება, რომლის მსხვერპლათ ბევრი ხდება, მეტადრე მუშა ხალხი, რადგანაც ამოდენა ხალხს ის ერთი ფერშალი ვერ აუვა, რომელიც მოწყვეულია თევზის ქარხანის პატრონის ბ. ისტომანოვის მიერ. კარგი იქნებოდა, რომ დანარჩენ ქარხნების პატრონებიც მოიწყვედნენ ფერშლებს მაინც და ამასთანავე იქონიებდნენ აფთიაქს თავიანთ მუშებისათვის.

დაბა ზიულ-ოსტოვი-კულტუვის ცხოვრების უპირველეს წყაროს შეადგენს თევზის მრეწველობა; აქ არის ამისათვის გამართული ქარხნები. უფრო გამოჩენილი ქარხნების პატრონები არიან: ისტომანოვი, პაპოვი, აღმაზოვი, სარუხანოვი, კამოვი და აბაზოვი; თითოეულ მადგანს ჰყავს დაქირავებული რამდენიმე თევზის მჭერელი და საკუთარი ნაგები, რიცხვით 40-60, თითოზე მუშაობს არა ნაკლებ ოთხი კაცისა. ნაგები დილით გაემართებიან ზღვაში, სადაც ანკესები და ბადებია გამართული თევზის დასაჭერათ. თევზს კარგა იჭერენ მაშინ, როცა ქარი უბერავს ზღვიდან, რადგანაც ზღვის ღვლის ღროს, ტალღებს თევზი მოჰყვება და ანკესზე ადვილათ ეგება. ზღვა, სადაც თევზს იჭერენ, შეადგენს სახელმწიფო კუთვნილებას და ამიტომ ქარხნების პატრონები და მოიჯარადრე მჭერაეები ვალდებული არიან აიღონ თევზის სამრეწველოს გამკეობისაგან ნება-რთვის ბარათები.

თითოეულ ქარხანას ყავს გამგე, რომელიც ღებულობს წლიურათ 2000—3000 მანეთამდე, ხოლო ნოქრები თვითურათ 30—40 მანეთამდე, მუშახალხი თვეში ღებულობს 10—12 მანეთს; ზემოხსენებულ პირთ ამას გარდა დანიშნული აქეთ კიდევ დღიური სარჩო და ბინა, ყველას თავის სამსახურის შესაფერათ... აქ იჭერენ თითქმის ყველა გვარის თევზებს, რომლებიდანაც აკეთებენ ღოშს, ზურგვილს და ხიზილალას. ფუთი კარგი თევზისა ღირს 7—8 მანეთათ, ხოლო ხიზილალა 40—50 მანეთამდე. —

დაბა ზიულ-ოსტოვი-კულტუვიში არსებობს ერთკლასიანი სამრელო სკოლა, რომელშიაც სწავლობენ 80—90-მდე მოწაფეები. ბ. დავით სოლ. ისტომანოვი ცდილობს ამ ქაშათ დააარსოს წიგნთ-საცავიც.

ოთხს ამა ოქტომბერს დილის 4¹/₂ საათზე უც-
რათ ამოვარდა ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთის ქარი. ქარ-
ხნების მეტატრონეთათვის ეს პირველათ ძალიან სა-
სიამოვნო იყო, რადგანაც საზოგადოთ ქარი, რო-
გორც ზევით ვთქვით, თევზის ქერას ძლიერ უწყობს
ხელს, მაგრამ იმედი გაუტყრუვდათ, რადგან ქარი თან-
და-თან მატულობდა. ბოლოს ე. ი. 5-ს, ღამის 2¹/₂
საათზე, ისე მძლიერათ დაუბერა, რომ მდინ. მტკვარ-
მა გადმოხნეთქა ნაპირიდან და მთელი ზიულ-ოსტო-
ვი-კულტუცი წყალში დატურავდა. მცხოვრებლებმა
გვიან შეიტყეს წყლის გადმოხნეთქა; როცა გაიგეს,
უველას თავზარი დეცა, და მართლაც კალმით ძნე-
ლია იმის აწერა, რაც იმ ღამეს მოხდა. დილით რო-
გორც იყო ქარმა იკლო; საღამოს 10 საათზე ქარი
სულ ჩაეარდა და მას შემდეგ წყალმა თან-და-თან
დაიკლო. მხოლოთ მაშინ გაიგეს მცხოვრებლებმა,
რომ ოჯახის ავეჯეულობა, ვისაც კი რამ გააჩნდა,
წყალს სულ წავლო. დილით ექვს ოქტომბერს ქარხ-
ნების პატრონებმა გაგზავნეს მუშები ნაგებით ზღვა-
ში ანკესებზე აგებულ თევზის მოსატანათ, მაგრამ
მუშებს ანკესები და ბადეები ვეღარ ეპოვათ ერთი
სიტყვით, ხალხი უკიდურეს მდგომარეობაში იმყოფე-
ბა. ზარალის აღრიცხვა ჯერ-ჯერობით ყოველად შე-
უძლებელია.

მისიელ კონტრაქტ.

* *

ფლეუნის საზოგადოება (შორაპნის მახრა). ლელ-
ენის საზოგადოებაში შეიდას კვამლზე მეტი მცხოვ-
რებია. აქ ძლიერ იშვიათათ შეხედებით, რომ ეინმემ
ხელის მოწერა იცოდეს; ამის მიზეზი ის არის, რომ
სკოლა არ არსებობს.

მოსავალი ამ სოფელში ძლიერ ნაკლები იცის,
რის გამო მცხოვრებნი მუდამ სხვაგან ყრდულობენ
ქირანახულს. ამ საზოგადოების ერთ ადგილას აგებუ-
ლია ორი ხის სახერხები ქარხანა. ერთი იმათგანი
ეკუთვნის ოზურგეთელ მოვაჭრეს, გოგელიას, და
მეორე უცხოელ კაცს, ვალერიანს. ადგილობრივი
მცხოვრებნი საქმარისათ პაულობენ სამუშაოს ამ
ქარხნებში. ვალერიანს ქარხნის მმართველათ კეთილ-
სინილისიერი კაცი ჰყავს დაყენებული; ეს არის ა.
გუგუშვილი. ამ ოქტომბრის ორს მატარებლით ბ.
გუგუშვილი ამოვიდა ბათუმიდან სად. მარელისში მუ-
შებისათვის ფულის დასარიგებლათ. სადგურიდან გუ-
გუშვილმა თან წაიყოლია ერთი ყარაული (ჩეჩენია).
შუა გზაზე უცბათ დაუხვდათ მათ სამი კაცი, რომ-
ლებმაც პირველათ ყარაულს თოფი წაართვეს და
შემდეგ მიმართეს გუგუშვილს. უკანასკნელმა მოინ-

დომა წინააღმდეგობის გაწევა, მაგრამ ამ დროს ავა-
ზაკებმა ესროლეს თოფი და გუგუშვილი მარჯვენა
მხარში დაჭრილი დეცა. მიცვიდნენ ყაჩაღები და
რაც რამ ფული ჰქონდა სულ წაართვეს. წაართვეს
აგრეთვე ცხენებაც, რომლებზედაც ყაჩაღები შესხ-
დნენ და არხენიათ გაუდგენ სასოფლო გზას. თუმცა
სოფლელები უკან დაედევნენ ყაჩაღებს, მაგრამ რა-
ღას დააკლებდნენ. როცა სოფელს გაცილდნენ, ყაჩა-
ღებმა ცხენები დატოვეს და „ორიდელას“ სიმღე-
რით გაუდგენ გზას. ამბობენ, ოთხი ათას მანეთზე
მეტი წაიღესო. საქმე გამოძიებაშია. ყარაული და
ორიოდე სხვა შემჩნეული კაცი დაატუსაღეს.

ს. კვაჭუა.

* *

სოფ. მსაჯიდი (ქოროხის ხეობა, ბათუმის მხა-
რე). აქტურებს არ ელირსათ სკოლა. მართალია, ხუ-
თი წლის წინათ აქ არსებობდა პატარა სკოლა, რო-
მელიც გახსნა აწ განსვენებულმა ადგილობრივმა მახ-
რის უფროსმა (ის იყო მაჰმადიანი მაიორი ახმედ
ფენდი ხალვაში), მაგრამ იმ დროს აქ არაღის არ
ჰქონდა შეგნებული სწავლა-განათლების სარგებლო-
ბა და ამიტომ არაღის სურდა წერა-კითხვის ცოდნა.
ფიქრობდნენ, ვითომც მათი შეილები სწავლას შემ-
დეგ გაგიაურდებოდნენ, ე. ი. გაქრისტიანდებოდნენ.
მხოლოთ ხსენებული ხალვაში, რომელსაც დიდი
გაყენა ჰქონდა თავის მახრაში, ავალედა ხალხს
ბავშვების სკოლაში მიცემას. მაგრამ მაკლე დროში
ხალვაში გარდაიცვალა; მაშინ ვილა დატოვებდა სკო-
ლაში ბავშვს და ამნაირათ გაუქმდა აქ სკოლა. იმ
სკოლაში ნასწავლი ახლაც არის რამდენიმე, რომ-
ლებმაც ცოტადენი წერა-კითხვა იციან. აქ-იქ
ჯამებთან არსებობს მედრესეები (თათრული სკო-
ლები), რომლებშიაც მასწავლებლათ არიან ად-
გილობრივი ან სათათრეთიდან მოსული ხოჯები; ეს
უკანასკნელნი მეტრს-მეტი უფიცნი არიან, მაგრამ
ხალხს კი ამათი სიტყვა სჯერა. პაწაწკინა ბავშვებს
აბარებენ მათ სასწავლებლათ და ათი წლისა რომ
გახდებიან მხოლოთ ანბანი აქეთ შესწავლული. შემ-
დეგ, ვისაც სურს და შეძლება აქეს, ბავშვს გზავნის
სტამბოლში სწავლის გასაგრძელებლათ, საიდანაც
შეიღრვა წელს შემდეგ ხოჯებათ ბრუნდებიან, მაგ-
რამ ამას დიდი ძალი ფული ეჭირება, ამიტომ ბავ-
შებს ხშირათ არა გზავნიან.

დღეს აქ ძლიერ საქირთა სკოლის გახსნა; თვით
ადგილობრივ მცხოვრებლებმაც რამოდენიმეთ უკვე
შეიგნეს წერა-კითხვის ცოდნის აუცილებელი საჭი-
როება, მაგრამ ეინ არის იმისთანა, რომ ეს საქმე ითა-

გოს. შარშან აქაურმა საზოგადოებამ გადაწყვიტა თხოვნის მიცემა ლებერნატორთან სკოლის გახსნაზე, თხოვნა კიდევ გაიგზავნა სადაც ჯერ იყო, მაგრამ ჯერ-ჯერობით პასუხი არ მოსულა.

ნ. კრქამაიშვილი.

* * *

გულაუთი (აფხაზეთი). აქაური სამკითხველს საქმე როგორც იყო მოეწყო და დღეს კი უფრო იმედინათ შეეცურებთ. განსაკუთრებით დიდი შრომა მიუძღვის მამა იასონ ჩაჩანიძეს. რაც ის საზოგადოებამ ამოიჩინა თავმჯდომარეთ, მას შემდეგ მკითხველთა რიცხვი მატულობს. დიდი ამაგი მიუძღვის მას აგრეთვე გულაუთის საზოგადოების წინაშე. უკრა საყურადღებოა ის გარემოება, რომ მან მონათლა 800-მდე აფხაზი. მისი ქადაგებით, თავმდაბლობით, ტკბილი სიტყვა-პასუხით და მაგალითებით იქამდის მიაყენა ეს ხალხი, რომ დღეს არც ერთი მათგანი ნამდვილ ქართველ მართლ-მადიდებელ ქრისტიანს არ ჩამოუყარდება და გულდასმით ისმენს მის მამა-მეილურ დარიგებას. განსაკუთრებით ყურადღებას იქცევს პისი ქადაგება და წირვის დროს წაკითხული სახარების განმარტება. მამა იასონი ამოჩინებულ იქმნა უკენ-ქოთ სამკითხველს მმართველობის თავმჯდომარეთ; ყველა საქმეებს თითონ განაგებს და ყოველ გვარს საშუალებას ხმარობს ბიბლიოთეკის გასაუმჯობესებლათ. დიდათ დაგეხმარა და სამუდამო წყარო აღმოუჩინა აგრეთვე ხსენებულ სამკითხველს ბესარიონ პ. ჩიქოვანმა. მისი წყალობით სამკითხველს დაეთმო უფასოთ სახლი, შეშა და სანათი.

თ. გ — იე.

ვაჟა-ფშაველას პოეზია.

(კრიტიკული ცდა.)

ავეარე არწივს მხრიდამა
ლერწუპი ჩემას სჯვირისა.
პანანა.

ველა იცნობს ჩვენში ძმათა რაზიკაშვილთა, ამ პოეტურ სამებას, — თედოს, ვაჟას და ბაჩანას. ამათში, ძმებზე უფრო, ვაჟა თავის მშობელ ხალხთან დაახლოებული. მის პოეზიას ისე ღრმად აქვს ხალხში გადმული ფესვები, როგორც მისი სამშობლოს მთებს — დედამიწის გულში, და იმი-

ტომ გვიდგას ვაჟა თვალ-წინ ასე ამაყათ, უშიშრათა, და ახოვან-დღედულათ. მისი პოეზია დედამიწის ნაყოფია, ბუნების მძლავრი მოვლენაა.

ვაჟას არც ერთ უცხოელ მწერლობაში არ გულბეგვია, პირდაპირ თავისი მთიულეთის მწვერვალებით ჩამოსჩქევა ჩვენ მწერლობაში,

„ვითა ზე მთისა წყარომან“

„მორწყო ყვაილი ბარისა“,

და ღირსია ჩვენი განსაკუთრებული ყურადღებისა და პატივისცემისა, როგორც ჩვენი ეროვნული პოეტი.

წმინდა, განსპეტაკებული შეენიერების ტრფიალი სხვა გვარ პოეზიას ელტიან. ისინი მუხლ-მოდრეკით ეწაფებიან ნაკრძალავი, გაშლილი ვარდის სურნელს. ეს ყვაილია მათი ქვეყნიერებას გვირგვინი. აღტაცებული ტრფიალი მხოლოდ ამ ვარდში ხედავს, ესმის და გრძნობს ბუჩქის სულისა და გულის ძეგრას... მთელი თავისი ფურჩინილი სულით დაუხვდა ვარდი ნზის ცხოველ შუქსა, მთელი თავისი გულის ფურცლებით დაწაფა მნათობის მსოფლიო სიყვარულს, „მისი სხივების რძესა“, და მაღლიერი გუნდრუკის სურნელებით ეამბორება მის ბრწყინვალე ძლიერებას. ვარდი, ტრფიალ — ესტეტიკოსის თვალში, სული და გულია ბუჩქისა და მთელი გარემო ქვეყნისა, და ამ ვარდის თავ-გარდასავალს, ამ ვარდის პოეზიას ანაცვალებს მისი ტრფიალი მთელი ბუჩქისა და გარემო ბუნების პოეზიას.

ეს ასეა, მაგრამ ყველას კი არ არგუნა განგებამ ფურჩინილ ვარდების ტრფიალება. სანამ ვარდის ბუჩქი აყვავებდა და თვის ტურფა გულ-მკერდს გაღუშლიდა მზის შუქსა, ბევრი მწარე დღე ნახეს მისმა ფესვებმა ბნელ დედა მიწის გულში. ძნელი, სახიფათო და აუტანელი ჯაფა იტვირთეს ფესვებმა ბუჩქის სხეულში პაწია ვარდის კოკორის გამოსაკეებათ, „რომელიც შემდეგ ვაზაუხულის ცოცხალმა სალამურმა გამოავლო ჰერში ტბილ საძოვარზე“. ღრმათა და მძლავრათ ჩაუძერენ ფესვები შავს დედა-მიწას გულში და იწყეს შიგ ფათური, თავისი ბალღისთვის ნოყიერი წვეწის საძებარ-სამოვარათ. ბევრი პატარა და ცოცხალი ფესვუნა გამოსცეს იმათ, აკურთხეს საჭირ-ვარამო სამგზავროთ და დედა-მაწის ბნელეთში გაისტუმრეს... და ფესვუნა-ძძუნები გაემართენ სხვადასხვა მხარეს. მხნეთ და ცოცხლათ შეუდგენ ისინი საგმირო საქმეს, მაგრამ ყველამ ვერ იპოვა, რასაც ეძებდა, ბევრმა ვერ მიახწია სანეტარო მიზანს. ზოგნი თხუნულეებსა და თავებებს ჩაუვარდენ სოროებში და მათ კბილებ ქვეშ ნახეს სიკვდილი; ზოგნი უცაბედათ შეეყარენ გზაში და გააღვიძეს მწერთა მძინარი ჯგუფი. უწყალოთ დაერივენ მწერნი ფესვუნებს.

განგმირეს თავისი მწარე ინსტიტუტით, და საბრალო მსხვერპლნი მათ ფეხ ქვეშ მოიკრუნჩხნენ სიმწარისაგან და დაიღუპნენ. ზოგი დედა-მიწის გულის მკედარ უღაბნაოში მოხვდა და იქ დაიბნა, დაქცა და დაილია შიმშილ-წყურებით. მაგრამ ერთი თავ-გამოდებული ფესუტუნების ჯგუფი მანც გადურჩა სიკვდილს. მაშერალ—დაქანცული ძლიეს მიეფართხა იგი დედამიწის გულში ცხოვრების წყაროს, და აქ წამსვე იცვალა ფერი,—გამხნევედა და გამოაცოცხლდა. მთელი თავისი მოსიყვარულე გულის ძარღვები ავესეს ფესუტუნებმა ცხოვრების წყლითა და აგზავნეს მალა, ბუჩქში მომავალი ყვავილ-კოკორის გამოსაკვებათ. მოლოდინით ტანჯული ბუჩქი შეკრთა ნეტარებით და მალა აიღო თავი. უეცრათ მოზღვავებულმა სიცოცხლემ გაუღვიძა მას მთელ სხეულში მიძინებული იმედი რე მან ათასი ნორჩი, მწვანე ფურცლებით გააბო კუკურები რე თავისუფლათ გაიშალა მზეში. მხიარული შრიალით აუწყა მან ქვეყანას თავისი ნამდვილი გვირგვინის, თავისი ყვავილის მოახლოვებული გამოცხადება. და ყვავილი გამოცხადდა. შეენებით ლალი აეშვა იგი მალა, ნაზათ იფთქა, გაიშალა და მზემ უხვათ აუესო ლამაზი გული თავისი თბილი, ცხოველი სხივების შუქით.

გენიოსი გაშლილი ყვავილია ერისა, ერის ნიჭიერების გვირგვინია, ფესვები კი ღრმათა აქვს ერის გულში გადგმული, მისი სულის პოეზიით საზრდავებს.

თუ ბუჩქის ჯან-საღობა გინდათ შეიტყობთ, ფესვები მოუთხარეთ და ამას ცხადათ დანიხანეთ; ერის, ხალხის ჯან-საღობაც ასე შეიტყობა. ხალხის პოეზიას, მისი სულის მისწრაფებას უნდა დააკვირდეთ, მისი გულის სიმების ჭღერას უნდა დაუვადოთ ყური რე შეიტყობთ ხალხის ძლიერებას. ერთი ამისთანა სალი, მძლავრი რე მხიარული სიმი ჩვენი ერის გულში ეაქა-ფშაველას პოეზიას და ტურფა მომავლის კილოზე ჭღერს ჩვენდა სასიხარულოთ.

ჩვენი აწმყო უყვავილ-უგენიოსია და ჩვენი აღმდევანდელი ქართული სულის საზრდა-საკვები ის იმედია, რომელსაც ჩვენ ხალხში ეპოულობთ და მით ეცოცხლობთ და ესუფლდემულობთ.

ეაქა-ფშაველას გამოჩენამდის, ქისტ-თუშ-ფშავესურეთი ბნელეთი იყო ჩვენთვის. ამ ერთმა პეტამ გაგვაცნო მთელი მთიულეთი, გაგვაცნო თავისი მძლავრათ ნაკვეთი ლექსით და ამ ლექსის გმირული შანაარსით. ეაქა-ფშაველა, ჩვენი აზრით, მთიულეთის სულიერი წინამძღოლია, მისი პოეზიის: „მარშალია“, და ეაქას გრძნობა-მსწრაფებათა გაცნობა მთელი ჩვენი მთიულეთის გულის ძგერისა, მისი სულის მისწრაფების გაცნობაა. ამაში დაგვარწმუნა ჩვენ

ფშავეური ლექსების და ეაქა-ფშაველას პოეზიის შედარებამ.

მათი ფორმა-გარეგნობიდან დაეიწყათ. აქ სრული თანხმობაა ფშაველების და ფშაველას ლექსთა შორის. ორევე ერთი ზომისა არის. მათი შემოქმედობის რუ, მათი ლექსთ-მდინარეობის კალაპოტი ერთი და იგივეა. ნიშანია იმისა, რომ ფშაველას და ფშაველთ სულელები ერთნაირ კალაპოტში არიან ჩამჯდარნი, მხოლოთ ფშაველას სულის ჩქევი უფრო მძლავრია და ამიტომ უფრო შორ-გამსტეენი. მათი ლექსთ-წყობილებანიც ერთი დედ-მამის შეილები არიან და ძალიან ემსგავსებიან ერთმანეთს.

ხალხი ცხოვრებაში და პოეზიაში ძველი ზნეხასიათის დამცველი, კონსერვატიულია. თავისი ენის საუნჯის კლიტე მხოლოთ განათლებულ ხალხთა „აქეთ ხელათ“. თავისუფალი ლექსთ-წყობილების, ფორმის სხვა-და-სხვაობის საიდუმლო მხოლოთ იქ იციან, სადაც ერის მოწინავე რაზმი, ინტელიგენცია, თავისუფალ განათლებისა და კულტურის გზაზე დგას. ენა, ცხოვრების წყალი, ხალხის გულიდან ამოჩქეუს ყველგან და ინტელიგენციის საქმეა, მისი მოვალეობაა, სამშობლო ენის მდინარებას სხვა-და-სხვა გზებში, სხვა-და-სხვა რუებში აუჩინოს, მწერლობის საკეთილდღეოთ და ასალორძინებლოთ. ჩვენი უბედურება ჩვენი მრავლათ დაცრემლოვი გაუნათლებლობაა. ენას, როგორც თვით ადამიანს, განათლება უნდა, თორემ ისე ბიჯსაც ვერ წარდგამს წინ. ენის განათლება კი მხოლოთ უცხო ენათა შორის, იმათ გავლენის ქვეშ, მსოფლიო სკოლაში მოხდება ხოლმე. თავის სამშობლოს სახლერებში მომწყდელეთი, თავის გალიაში ჩაკეტილი ენა ფრენას ვერ ისწავლის. „რათ გეინდა რუს-ფრანგ-გერმანეთი, ჩვენ ენასაც გულოსა შინა თვისსა აქვს თავისი სამყოფი, გამოუღეველი საუნჯეო“! ამგვარი ღალადისი თხელ-ფანატისკასური, ძირ-ხმელი ღალადისია. ჩვენ, მეტადრე ჩვენ, ყველა ენებს ერთნაირი პატივისცემით უნდა შეეყურებდეთ. იმათშია ჩვენი ხსნა და განათლება. არაფერ ენას არ უდევს ბრალი ჩვენ „უბედობაში“. რაც უფრო მეტ ენებს ისწავლის ჩვენი ქართველი სული, მით უფრო მეტი სიწმინდე და ძლიერება შეემატება მის ენას, მის მეტყველებას. ხოლო ჩვენი ქართული ენა თავის ნიადგას არ უნდა მოცილდეს. ქართველმა უცხოელი ენა სიყრმიდან ქართულათ უნდა ისწავლოს, თორემ გადაგვარებას მოესწრება.

„ჯერ ქართული რათ გეინდა, ადვილათ ეისწავლით თავის დროზე, მერეც მოეასწრობთ, და ახლა ფრანგ-გერმანეთს მოვკიდოთ ხელიო“! — ისმის ჩვენი ში მეორე ღალადისი, ესეც უსაუფძლო და აჩქარებულია. აბა, რომელი ჩვენგანი, „ტრუობის ეშით

დაჯილდოვებული მოხუცი მეომარი.

ეს ნახატი გადმოღებულია მხატვარი მ. ზგაშის დიდი სურათიდან, რომელსაც ზედ აწერია: „სიკვდილითაც დიხსება ან ივარგება, სახელი უკვდავი რჩება“.

ბროზოს მოწინააღმდეგენი და ამასთან მოციყვანთ ზოგიერთ კრიმინალისტების აზრს დამნაშავეზე.

ყველაზე უფრო მეტი კამათობა გამოიწვია ამ სწავლის ანატომიურმა ნაწილმა. ლომბროზო, როგორც ზემოთ მოვიხსენიეთ, ამტკიცებს, რომ არსებობს განსაზღვრული ანთროპოლოგიური ტიპი დამნაშავეისა და ამასთანავე აგვიწერს ნიშნებს.

ლომბროზოს მოწინააღმდეგეებმა დაწერეს მრავალი ანთროპოლოგიური გამოკვლევანი, რომლებიც გვიმტკიცებენ ლომბროზოს შეცდომებს. სხვათა შორის, ამ გამოკვლევებიდან ჩანს, რომ ის ნიშნები, რომლებიც ლომბროზომ აღნიშნა დამნაშავეის ტიპისათვის, აღმოაჩნდათ იმისთანა პირებს, რომლებიც არასოდეს არავითარ დანაშაულობაში არ გარეულები და რომლების სიპათიოსანე ექვს გარეშეა. ყველა მოწინააღმდეგენი იმას უსაყვედურებენ ლომბროზოს, რომ ძლიერ გააზვიადა და გაამარაღა ეს ნიშნებიო და თავისებურათ ახსნაო.

უფრო საფუძლიანათ არის დამტკიცებული ლომბროზოს მიერ შემდეგი: პატარა სატევი თავის-ქალასი, დამნაშავეის ტენის სიმსუბუქე, შუბლის ძელის სიპატარავე და აქედან ამ ტენის ნაწილის სიმციერე, პროგნათიზმი ესე იგი ქვემო ყბის წინ წამოწევა და ასიმეტრია სახის ნაწილებისა.

ლომბროს, იმის დასამტკიცებლათ, რომ დამნაშავე ქუთა-გონებით დაბლა დგას, მოჰყავს სხვათა შორის, ის საბუთი, რომ იმის ტენი წონით მჩატეაო.

ხოლო Gauss (მატემატიკოსი) და Liebig (ქიმიკოსი) იმ აზრის არიან, რომ ტენის სიმძიმეს არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს ინტელექთან (გონებასთან).

Bischoff (ანატომი) და სხვები იმ აზრის არიან, რომ დამნაშავეთ აქეთ საშუალო სიმძიმის ტენი, როგორც სხვებს; ძლიერ მსუბუქი ტენი იშვიათია დამნაშავეთა შორის; ხოლო ძლიერ მძიმე ტენი უფრო ხშირია დამნაშავეებში, ვინემ პათიოსან ადამიანებში. ეს კი სრულებით წინააღმდეგია ლომბროზოს თეორიისათვის. შუბლის ძელი რომ პატარა აქეთ დამნაშავეთ, იმას არაეინ უარ-ყოფს, მაგრამ, თუ ამას რამდენათ დიდი გავლენა აქვს გონების ძალაზე, ამის შესახებ მეცნიერნი ჯერ ვერ შეთანხმებულან.

ამ ღლებში გამოვიდა მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფ. ზერნოვის თხზულება, ¹⁾ სადაც ეს უკანასკნელი ამტკიცებს, რომ შუბლის ძელას სიღაღეს არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს ტენთანო.

ლომბროზო დიდ მნიშვნელობას აძლევს იმ მიმოხვეულებათა (fissurae), რომლებიც ტენზე არიან გადახლართულნი; ამასთანავე გვიმტკიცებს, რომ დამნაშავეის ტენზე არის იმისთანა მიმოხვეულებანი, რომლებიც მოწმობენ მის ქუთ-გონების დაქვეითებას.

იტალიელი პროფ. Mingazzini და მეცნიერი Debierre-ი იმ აზრის არიან, რომ დამნაშავეის ტენის მიმოხვეულებანი ხშირათ წარმოადგენენ ატიპიურ და ატიპისტურ ფორმებს.

პროფ. ზერნოვი ამათ არ ეთანხმება და ამბობს, რომ იმ 2^ნ სხვა-და-სხვა გვარ დამნაშავეთა ტენიდან, რომლებიც ჩემს კოლლექციას შეადგენენო, მე დერწმუნდი, რომ არავითარი განსხვავება არ არის დამნაშავეის და არა დამნაშავეის ტენის მიმოხვეულებათა მოყვანილებაში. აქვე უნდა მოვიყვანოთ Giacomini-ის აზრი, რომელიც სრულებით ეთანხმება პროფ. ზერნოვის აზრს. ეს მეცნიერი იმ აზრისაა, რომ დამნაშავეთა ტენის არავითარი განსხვავებული ბეჭედი არ აზის და მხოლოთ წარმოადგენს იმ ინდივიდუალურ ცვლილებებს, რომელიც ყოველ ადამიანის ტენზე შეგვიძლია შევინიშნოთო.

თუმცა აქვე უნდა აღვნიშნოთ, დამნაშავეთა ტენზე აღმოჩნდა ერთგვარი ფორმა ტენის მიმოხვეულებისა, რომელიც მხოლოთ დაბალ სულიერ არსებათა ტენზე არის შენიშნული; ეს არავისგან არ არის უარყოფილი.

არ არის უარყოფილი აგრეთვე პროგნათიზმი, (ესე იგი ქვემო ყბის წინ წამოწევა, რის გამო მთელი სახე წინ არის წამოწეული) რომელიც ნიშანია დაბალი ფიზიკური ორგანიზაციისა. ამგვარი აგებულიება ჩვეულებრივია აფრიკანელ და ავსტრალიელ ევლურ ხალხთა შორის.

აღმოჩნდენ აგრეთვე ისეთი მოწინააღმდეგენი, რომლებიც უარყოფენ ზოგიერთ მხარეებს დამნაშავეის პსიხოლოგიისას. ლომბროზო ამტკიცებს, სხვათა შორის, რომ დამნაშავე არის თავისი თვისებებით ევლური კაციო; ხოლო მეცნიერება ამბობს, რომ ევლურ ხალხთა შორის ძლიერ იშვიათია სულით ავთომყოფობა. ახლა, ეკითხებიან ლომბროზოს, როგორ შეგვიძლია ერთ და იმავე პირში მოვთავსოთ ევლური კაცი და სულით-ავთომყოფი, რომლებიც ერთი-მეორეს ეწინააღმდეგებიანო.

ლომბროზოს აგრეთვე უსაყვედურებენ იმას, რომ მან მხოლოთ ცუდი მხარეები აღნიშნა ევლურ ხალხთა შორის, ხოლო ის კარგი სულიერი თვისებები, რომლებიც მათშია, უყურადღებოთ დატოვაო. ევლურ ხალხშიაც რომ ბევრი კარგი სულიერი მხარეებია, ამას მრავალი მეცნიერები მოწმობენ. ეს,

1) Критическій очеркъ анатомическихъ основаній криминальной теоріи Ломброзо.

სხვათა შორის, დამტკიცებულ იქმნა ტარდის 1) მიერ. უსაყვედურებენ იმის შესახებაც, რომ დამნაშავე—ზნებობრივ შეშლილი შეადარა ბავშვს იმიტომ, რომ დამნაშავეს შეუკავებელი ლტოლვილუბანი აქვს, ხოლო მისი ჭკუა მოკლებულია შემაკავებელ ძალას; მაგრამ ამ გვარი შედარება შესაძლოა, უსაყვედურებენ ლომბროზოს, იხმაროს რომანისტიკა და არა მეცნიერება: ბავშვს რომ ჭკუა-გონება მოემატება, თავის შემაკავებელი ძალაც მოემატება, ხოლო სულით-აფეთმყოფი მოურჩენელია. რომ დამნაშავეთა უმრავლესობა პსიხიურათ განიჩჩევა დანარჩენებისგან, ამას მრავალი მეცნიერები მოწმობენ. მაგრამ საქმე ის არის, თუ სად უნდა ვეძიოთ ეს განსხვავება, საცრანგეთის მეცნიერი ტარდი არ უარყოფს დამნაშავეს ტიპის არსებობას.

მხოლოთ ამგვარი ტიპი წარმოდგება, იმ-ს აზრით, თავისებური ცხოვრებიდან, წარსულიდან, ესე იგი წარმომადგარია პროფესიიდან. ხოლო კრიმინალური ანთროპოლოგია კი იმ აზრის არის, რომ დანაშაულობა თან დაყოლილია; დამნაშავეს სულიერი თვისებები ფიზიკურ აგებულების ანომალიაზე არის დამოკიდებული. ხოლო არიან იმ გვარი მეცნიერნი, როგორც Garofalo, რომლების აზრით დამნაშავენი თავისი ფიზიკური აგებულებით არაფრით განიჩჩევიან დანარჩენებისგან, სულიერი თვისებება კი სრულ განსხვავებას წარმოადგენენ.

ამგვარი სხვა-და-სხვა აზრი იქიდან წარმოდგა, სხვათა შორის, რომ ყველას თავისებურათ ესმის განსხვავება თან-დაყოლილ და შემდეგ—შეძენილ თვისებებისა.

ღიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც ფიქრობდენ, რომ ადამიანის ხასიათი შედგევა სოციალურ გარემოებათა, აღზრდის, გარემო ბუნების და სხვა მიზეზების და, აი, აქ ეძებენ იმ მოვლენის მიზეზს, რომ განსხვავება არსებობს, როგორც კერძო პირთა შორის, აგრეთვე მთელ ხალხთა შორისაც. მაგრამ მას შემდეგ, რაც დარჩინმა თავისი სამეცნიერო თხზულებებით ნათლათ დაგვიანხვა, თუ რა გავლენა ჰქონია ბიოლოგიაში მეგკვიდრებობას, მხოლოთ მას შემდეგ შევიგენით, თუ რა ღრმა და რთული მიზეზები ყოფილა საჭირო ადამიანის ხასიათის შედგენისათვის. მეგკვიდრება არის ძალა, რომელიც წინაპრების სულიერ და ფიზიკურ თვისებებს გარდაცემს შთამომავლობას. ადამიანი რომ დაიბადება, ხასიათის „ელემენტები“ თან დაჰყვება და აღზრდას და წრეს ხასიათის შედგენაში მხოლოთ მეორე ხარისხი უჭირავს. ჩვენ იმ აზრის ვართ, რომ დამნაშავე უმ-

თავრესათ არის შედგევი მეგკვიდრებობისა და ამასთან, რასაკვირველია, ჩვენ არ უნდა დავეფიწყოთ აღზრდის და წრის გავლენაც.

რასაკვირველია, ყველასათვის ცხადი უნდა იყოს ის, რომ დამნაშავეთა ჯგუფი როდია ერთგვარი; სატუსალოებში არიან იმ გვარი პირებიც, რომლებსაც ჩვენ ვერ ვუწოდებთ დამნაშავე ტიპებათ და ესენი წარმოგვიდვენ იმ ცულ გარემოებათა და პირობათა მსხვერპლს, რომლებშიაც ცხოვრებენ, და ჩვენ, როგორც ამას ლომბროზოს მოწინააღმდეგენი ამბობენ, ვერ დავეთანხმებით გამოჩენილ მეცნიერს, ეითომ არ იყოს იმისთანა დამნაშავე, რომელშიაც არ ღვიოდეს თესლი დანაშაულობისა დაბადებიდან თან-დაყოლილი. არიან ნამდვილი დამნაშავენი (criminel-né), რომლებიც შეადგენენ ნამდვილ დამნაშავეს ტიპს, ხოლო არიან ისეთი დამნაშავენიც, რომლებისთვის, დანაშაულობა შემთხვევითი მოვლენაა.

ჩვენ აქვე მოვიყვანთ ექიმ Laurent-ის და იულისტი List-ის აზრს დამნაშავეზე: Laurent-ის აზრით, არიან შემთხვევითი დამნაშავენი, რომლებსაც ჩვენ უნდა შევხედოთ, როგორც მსხვერპლს სხვა-დასხვა გვარი ცული გარემოებისას; უფრო უკეთესს პირობებში რომ ყოფილიყენ ისინი, უსათუოთ პატიოსნები დარჩებოდენ. ხშირათ ადამიანი იმისთანა ცულ ყოფაში ჩაეარდება, რომ ღიდი თავის დაჭერა უნდა, რომ არ ჩაიღინოს რაიმე დანაშაული. ამ გვარი პირები ძლიერ იშვიათათ უბრუნდებიან სატუსალოს ხელ-მეორეთ. ხოლო Laurent-ისევე აზრით, არიან იმგვარი დამნაშავენიც, რომლებიც შეადგენენ მუდმივ სატუსალოს მცხოვრებთ, თითქოს სატუსალო მათთვის არის და იგინი სატუსალოსათვის; ესენი მხოლოთ დროებით ტოვებენ სატუსალოს, რომ ხელ-მეორეთ დაბრუნდენ იქ; ესენი არიან ბუნებით დამნაშავენი და არ შეუძლიათ პატიოსნური ცხოვრება.

გამოჩენილი კრიმინალისტი List-ი დამნაშავებს ჰყოფს ორ-ჯგუფათ: პირველ ჯგუფს შეადგენენ ისინი, ვინც შემთხვევით ჩაიღინა დანაშაულობა სხვა-დასხვა მანეე გარემოებათა ზე-გავლენით. მეორე ჯგუფს შეადგენენ „ბუნებრივი დამნაშავენი“, როგორც ამას List-ი ამბობს, მათ ბუნებაში უნდა ეძიოთ, და არა გარეშე პირობებში, მიზეზი მათი დანაშაულობასა. ისინი თითონ შექმნიან იმეარ გარემოებებს, რომლების წყალობით წარმოდგება დანაშაულობა.

როგორც ვხვდეთ Laurent-ი და List-ი ორივე ერთი აზრის არიან იმის შესახებ, რომ არიან დამნაშავენი, რომლებიც ბუნებით არიან ამგვარი მიღ-

1) La criminalité comparée.

რეკლეზიის, ორიენტი ხედვენ დიდ განსხვავებას „შემოხვევითი“ და „ნამდილი“ დამნაშავეთა შორის, ამიტომ ღონისძიებაც მათ წინ აღმდგენ სულ სხვა-დასხვა უნდა იყოს.

საზოგადოებრივ მცენიერებას უმთავრესს მიზეზს ასახელებს: სულიერ სიმაბინჯეს, ცუდ აღზრდას და სოციალურ გარემოებებს. — შეგვიძლია ყოველივე დანაშაულობა აქნასთ გარეშე გარემოებით — სოციალური მდგომარეობით? გვხდავთ, რომ უმრავლესობა ერთ და იმავე გარემოებებში რჩება პატიოსნათ და არავითარ დანაშაულობას არ იღენს.

სტატისტიკა გვაჩვენებს, რომ დანაშაულობა უფრო ხშირია შეძლებულ კლასში, ვინემ ღარიბთა შორის. Garofalo ამტკიცებს, რომ იტალიაში მხოლოდ ბელეგი, პატრონები, შეადგენენ მხოლოდ 10 — 11% მცხოვრებთა საერთო რიცხვისას, და მათ შორის 16% -ია დამნაშავენი. საფრანგეთში 1853 წლამდის საზოგადო კეთილ-დღეობა გაუმჯობესდა, ხოლო დანაშაულობა კი გამრავლდა.

თითქოს წერა-კითხვის და საზოგადოებრივ განათლების გავრცელებამ ხალხში არ შეამცირა დამნაშავეთა რიცხვი; საფრანგეთში დამნაშავეთა საერთო რიცხვი 38% უსწავლელნი არიან. აქვს დიდი გავლენა აღზრდას თუ არა? ჯერ ერთი, რომ უნდა გავარჩიოთ ხასიათის გარყვნილება დანაშაულობისაგან, ხოლო თვით ცუდი აღზრდა არის არა ნორმალური მოვლენა, რადგან ყოველ დედ-მამას უყვარს თავისი შვილები და ისინი ვინც რყვიან თავის შვილებს თვით ღრმად არიან გარყვნილი და ავადმყოფნი. მემკვიდრეობის ძალით გარყვნილ დედ-მამას გარყვნილი შვილები ეყოლებათ. ჩვენ, რასაკვირველია, გერწამს კარგი აღზრდის კეთილი შედეგი, ხოლო იქ, სადაც ღრმა მემკვიდრეობითი გარყვნილებაა, სამწუხაროთ, აღზრდას ძლიერ მცირე ადგილი უჭირავს.

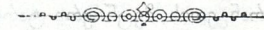
მასასადაემ უმთავრესი მიზეზი დანაშაულობისა მემკვიდრეობითი სულიერი ავებულებაა. ამნაირათ, როგორც ვხვდებით, ცოტათი ყოფილა გამოარკვეული დამნაშავეთა თვისებები; და ამაშია ნაკლებდგანება ლომბროზოსი, რომ მან ძლიერ ბევრი იკისრა თავის თავზე, ძლიერ ერცულათ ახსნა და იმ ნიშნებს, რომლებიც უმნიშვნელნი ყოფილან, დიდი ადგილი მისცა თავის ახსნაში.

მაგრამ თუ რამე არი უტყუარი ამ გამოკვლევებში დამნაშავეთა შესახებ, ეს ის, რომ უმთავრესი მიზეზი დანაშაულობისა უნდა ვეძიოთ დამნაშავეთა სულიერ თვისებებში, დამნაშავეთა დამახინჯებულ ბუნებაში. რასაკვირველია, ჯერ-ჯერობით ძლიერ ნაკლებათ ვიცნობთ დამნაშავეთა სულიერ და ფიზიკურ

თვისებებს, მაგრამ მერმისში მეცნიერება თანდათან უფრო მეტს აღმოაჩენს და გამოარკვევს დამნაშავეთა კაცის ბუნებაში.

უმთავრესი ღირსება კრიმინალური ანთროპოლოგიისა, როგორც საზოგადოებრივ მცენიერებისა, იმაში მდგომარეობს, რომ აუარყოფებს ჩვენ ცოდნას და წარმოდგენას, გვიმატებს პატიოსნებას და ჰუმანიურ გრძობას, რადგან, როგორც ფილოსოფოსმა — პეტრემა Gugau-მ თქვა: „On ne peut plus haïr l'être qu'on a compris“.

გ. პაღრაძე.

შენ არ იცი ხომ...

(მისამკვას)

შენ არ იცი, რომ ენხის ქსელში გამბული გყვეარ; რომ სული ჩემი, ვით ჯადოთი, გყავს მიზიდული;

შენ არ იცი ხომ ჩემი ტანჯვა, ვნებათა ღელვა და შავი ფიქრი, ბედისაკან მოვლინებულო!!

არ იცი შენა... და რათ გინდა იცოდე კიდევ: ხომ სულ ერთია აზვირთებულ მდინარისათვის ვისი ღრუბლების მაკრილებელ-ნელი ნიავიც; დაცურავს მასზე და ნალველსა მასზე იქარვის...

ხომ სულ ერთია მოციმციმე ვარსკვლავისათვის ვისთვისა ფშვინავს სიმშვიდითა, გზას ვის უჩვენებს. თუ რამელ ბედშავეს, რომელ ტანჯულს, რომელ დიდებულს

საბედნიეროთ პირველ იგი გამოუტყენებს...

მარტო ესა მსურს, ხანდისხანა, მრავალ წელს შემდგმ შეწუხებული შევენებითა კვლავ მომეფლინო; მოწყენილობის სიმყუდროში, ფიქრების შემდგმ, ჩამომჩურჩულო წარსული დრო და დამაღონო.

სანდრო.

გურიში მოგზაურობა.

(დასასრული *)

აბა ლანჩხუთივ თავის სოფლებით თანდათან წინ მიდის. აქაც სწავლის მოთხოვნილებას იმდენზე მიუხსენია, რომ სამი შენობაა ცალკე-ცალკე სკოლისათვის, მაგრამ მაინც ეერ აკმაყოფილებს მოსწავლეთა რიცხვს. აქვე არის მეორე კლასიკ, სადაც დღევანდლამდე ვიღაც უცხო ვინმე იყო ზედახმედველ მასწავლებლათ, რომელმაც სკოლის საქმე უკულმა დატრიალა და ფულებიც ჩაჯიბა, მაგრამ გაუგეს მას ეშმაკობა და სადაც შორს გადაჰკარგეს.. ამის ადგილზე ახლა ბ. არ. წითლიძეა, რომლის მასწავლებლობა იმდენი დიდი სასარგებლო იქნება ლანჩხუთელებისთვის. ლანჩხუთსა აქვს კარგი ბიბლიოთეკა, არის აქვე გურიის სეაჭკრო სამრეწველო ამხანაგობა „შუამავლის“ მმართველობა. ამხანაგობას შეუძენია აბრეშუმის ამოსაღები მანქანა, და მალე საქსოე მანქანასაც გაიჩენს. ამხანაგობას გარდა ლანჩხუთისა და ოზურგეთისა, კლდე სურს განყოფილების გახსნა, სადაც კი ეს საქირო იქნება.

ლანჩხუთი დღემდის ნამდვილი ლანძღვა-ჩხუბის წარმომადგენელი იყო, მაგრამ თანდათან ეს ჩემულებაც ჰქრება.

ოზურგეთი. სწორეთ იმის მეორე დღეს მომიხდა ოზურგეთში წასვლა, რა დღესაც ბ. მ. ტყონიას წერალი წაიკითხე „Новое Обозрение“-ში (№ 4345) იქაური ბიბლიოთეკის შესახებ. სხვათა შორის, ბ. მ. ტყონია წერდა, რომ თუმცა ოზურგეთის სამკითხველო ფულს გვახდევინებდა, მაგრამ მაინც სასარგებლო იყო და ახლა ესეც რომ იშლება, სამწუხაროთ უნდა ჩაითვალოს და სხე... რადგან მე წინათ გამეგონა, რომ ეს სამკითხველო უფასო სამკითხველოთ იწოდება და არც ფულს იღებდა მკითხველებიდან, ამიტომ მაგიწადინე სინამდვილის გაგება. შევედი ხსენებულ სამკითხველოში და კარგა ხანს დავჩიი შოგ. გადაეთვალეერე წიგნბა და ჟურნალ-გაზეთები, რითაც შედარებით მდიდარია სამკითხველო. მინდოდა სამკითხველოს გამკე ყმაწვილისთვის ფული გადამეცა, მაგრამ მან მიპასუხა: ჩვენ არც ერთ მკითხველთაგან ფულს არ ვიღებთო.— მაშ გაზეთ „ახალი მიმოხილვაში“ რათ წერენ ასე მეთქი — დავეკითხე მე. — ჩვენც ძალიან გვიკვირს რომ გაზეთს ამ შემთხვევაში საზოგადოება შეცდომასი შეჰყავსო — მიპასუხა მან. მარტო ამ გამოკითხვას არ დავჯერდი და სავებსაც ვკითხე, რომ-

ლებმაც დამარწმუნეს, რომ ამ სამკითხველოს არას დროს, არაისგან ფული არ მიუღია, გარდა თითო-ორილა შემოწირულებისაო; ხოლო თუ მართალი ვნებავთ, მკითხველებთან წიგნები კი ბევრი დაეკარგაო. ამ გამოკითხვაში, სხვათა შორის, ისიც ვაეოვებ, რომ ეს სამკითხველო, ქალაქის ახალ მმართველობის სახლში გადააქეთ, სადაც მისთვის ოთახი უკვე მზათ არის და საადაც უფრო მეტს მკითხველებს შეეძლება საარგებლობა, რადგან ეს სამკითხველო აქ უკეთესათ იქნება მოწყობილი და სხვა...

ს. აკეთის შესახებაც ორი სიტყვა. ამ სოფელს სიკარგესთან, ბევრი ნაკლი და დაბრკოლება აქვს სწავლმართო საქმეებში. ზოგიერთი ვაჭბატონები შესაბრალისათ გლეჯენ ამ სოფელს. ზემო აკეთის მცხოვრებთ, ძლიერ-ძლიერობით, სასოფლო მალაზია დაუარსებიათ და კარგათაც მიჰყავდათ ამის საქმე, მაგრამ ერთი ვაჭბატონის ბრძანებით, რომელსაც შეუშინებია სოფელი, რომ „თუ ახლავე არ დაანგრევთ ამ მალაზიას, ვეცდებით, რომ ეს მოგროვილი ფული რ სიმიწი დაგიკარგოთო. მართლაც შეშინებულ სოფელს დაუნგრევიდა ეს მალაზია!. ესევე ვაჭბატონი ავთ-მყოჟის საზიარებლათ მანეთს თხოულობს თურმე და ამბობს: „მაშ ტყულა უბრალოთ რათ მივიღო შრომაო“. ერთი ყმაწვილი წეს აუტეველი დაუსაფლავებიათ, რადგან ეს ბატონი არ დაჯერდა წ და 7 მანეთს. თურმე, უკანასკნელი თორმეტი მანეთი აქვს დადებული ამ ვაჭბატონს გარდაცვალებულის დასამარხავათ.

საზოგადოთ გურიას ერთი დიდი საკლიც აქვს. ეს ნაკლი მდგომარეობს იმაში: გურიის ათი სოფელი რომ დაიაროთ ერთ მცოდნე ბებია ქალს ეერ იშოვით, რის გამო ათასი უბედურება ხდება. ამ ცოტა ხანშიაც იყო ერთი შემთხვევა; სოფელ ამაღლებაში შეილოსნობას გადაჰყვა საწყალი ქალი. ასეთი სამწუხარო მაგალითები ბევრი მომხდარა წინეთ და ბევრსაც მოკელით. ან რომელნერც გადაურჩინიათ აქაურ ბებია ქალებს, განა იმათ კი ხეირი დემართებათ?! ორივე, შეილიც და დედაც უკი-ღურეს მდგომარეობაში ვარდებიან, ფიზიკურათ, მაგრამ ამ შეჩვეულს კირს არავენ უძებნის წამალს და ვართ ასე. არა უარესი სამწუხარო და საგონებელია ის ვარემოება, გურიის შოგიერთი მღვდლები ვითომ გიყვებს რომ არჩენენ. რომ ნახათ ამ გიყვების ცემა-ტყევა და წვალება, სიბრაღულის ცრემლები გაღმობკცივათ თვალიდან. თუმცა ძალიან იშვიათათ, მაგრამ თითო-ორილა მათგანი ვითომ და მოარჩება, ხოლო რაღა ასეთი მოარჩენა თუ სულობთ ავთიყოფობას ფიზიკური დამახინჯებაც მიემატება

*) ის. „პუბლი“ № 43.

არცხეში 110 მერი სხვა-და-სხვა ქალაქებიდან. კრება მოწვეული იყო ნაციონალური კომიტეტის მიერ, რომლის თავმჯდომარეთ არის ჰერცოგი ვესტმინისტერისა. უზარ-მაზარი დარბაზი გაცემული იყო ხალხით, სადაც ნახედით სხვა-და-სხვა პოლიტიკურ მოღვაწეთ, ანგლიკანური ეკლესიის წარმომადგენლებს, ორივე პალატის წევრთ და სხვ. კრებას თავმჯდომარეობდა როჩესტერის ეპისკოპოსი. კრება გაიხსნა თანაგრძნობის წერილების წაკითხვით სხვა-და-სხვა მოღვაწეთაგან, რომლებსაც კრებაზე დასწრება არ შეეძლოთ. დიდი შთაბეჭდილება იქონია სხვათა შორის გლადსტონის წერილმა. კრებამ დაადგინა ორი გადაწყვეტილება: პრეველში გამოთქმულია ზიზლი ოსმალეთში მკვლელობათა გამო; მეორე მიმართულია იმ სახელმწიფოებთან, რომლებმაც ხელი მოაწერეს ბერლინის ხელშეკრულებას, და მოუწოდებს იმათ, რათა ბოლო მოეღოს ხალხის ქვლეტას და ამასთანავე საჭირო რეფორმები იქმნან შემოღებული ოსმალეთში.

* *

გერმანია. ამ ბოლო დროს ინგლისური გაზეთები და საზოგადოება ძლიერ ცუდათ იხსენიებენ გერმანიას. „Times“-ს შემდეგ სხვა გაზეთებშიაც, „Pall — Mall“ და „Globe“-ში, დაბეჭდილია გერმანიის შესახებ მეტათ საკიცხავი წერილები. ამარი მტრული დამოკიდებულება გერმანიასთან ფებს იღვამს თვით ინგლისის საზოგადოებაშიაც. გერმანული გაზეთები ლონდონიდან იუწყებიან, რომ იქ ამ ქვამთ ისე დევნიან გერმანელებს, როგორც ამ წლის დასაწყისში ტრანსვალის საქმეების გამოყო.

თ-ღი ბისმარკი დიდი ხნის მიეიწყებას შემდეგ ხელ-ახლა აინტერესებს გერმანიის საზოგადოებას. საქმე ის არის, რომ გერმანიის დიპლომატები მეტათ მოწადინებული არიან გაიგონ, თუ ვინ გამოიწვია რუსეთის დაახლოვება საფრანგეთთან. რადგანაც ფორმალური დაახლოვება ამ ორ სახელმწიფოთა შორის მას შემდეგ მოხდა, რაც ბისმარკი გადაყენებული იქმნა კანცლერობიდან, ამიტომ ამის ბრალი სულ მთლათ ედება კაპრიეს. მაგრამ ეს მხოლოთ პირველი შეხედვით: რუსეთის დაკავშირება საფრანგეთთან პარდაპირი შედეგია ბისმარკის პოლიტიკისა. ეს დღეს ყველასთვის აშკარაა, და თვით ბისმარკიც კი ხანია დარწმუნდა ამაში. ეს გარემოება საბოლოოთ ამცირებს ბისმარკის გამჭირაზობას პოლიტიკაში და დიპლომატიაში, რაშიაც წინეთ მის მტრებსაც კი არ ჰქონდათ ეჭვი.

ამ დღეებში გათავდა გოტაში გერმანიის სოციალ-დემოკრატების კონგრესი, რომელმაც ზოგიერთ

დღეღვატების სიტყვით ძლიერ უფერულათ ჩაიარა. თვით „Vorwärts“-იც, პარტიის უმთავრესი ორგანო, ამბობს, რომ წელს არ იყო იმისთანა დიდი საკამათო საგნები, როგორც წინეთ, როცა აგრარული კითხვა და ჩრდილოეთს და სამხრეთს შორის ატეხილი ბრძოლა მეტათ აღელვებდა მოკამათეთ. მაგრამ საჭირო და სამძიმო კითხვები წელსაც ბევრი იყო დაყენებული კრებაზე. („Русск. Вѣд.“)

* *

ინდოეთი. ინგლისურ გაზეთებში იწერებიან, რომ ინდოეთს წელს მოეღოს იმნაირი დიდი შიმშილობა, რომელიც მან გამოარა ამ 20 წლის წინეთ. ეიცე-კაროლი იწერება, რომ ოუდში, ჩრდილოეთ-დასავლეთ პროვინციებში, სამხრეთ და ცენტრალურ პენჯაბში, ცენტრალურ პროვინციების რამდენსამე ოლქში და ზემო ბირმაში გვალვას ძლიერ გაუფუჭებია მოსავალი. ამიტომ მოსალოდნელია, რომ შიმშილობა გაჩნდეს; მაგრამ ეიცე-კაროლი არწმუნებს ინგლისის მთავრობას, რომ ახალი არხების და რკინის გზების გაყვანით ინდოეთის მმართველობას დიდი საშუალება ეძლევა მოსალოდნელ უბედურებასთან საბრძოლველათ, ვინემ აღრინდელ შიმშილობის დროსო. ამას გარდა პურის შეგროვებას უკვე შეუდგენ და ღარიბ მცხოვრებთა სახსარის აღმოსაჩენათ მმართველობამ განიზარა ახალი რკინის გზების გაყვანა და სხვა სამუშაოებიც შოენა მათთვის.

ბ-ნ რ. სილოლაკელს.

ქენი მოწოდება, რამ ქართული საყმაწვილო, სახალხო და სამეცნიერო წიგნების გამოცემა, რომელსაც ამ ქვამთ მართო მე ვაწარმოებ, საამსანგო გაჰსადო,—მე დიდი სიამოვნებით მიმილია და ამიტომ ეთხოვ ყველას, ვისაც სურს გულ-წრფელი მონაწილეობა მიიღოს ამ საქმეში, მომავალ კვირას, ე. ი. 27 დეინობისთვეს, შუადღის 12 საათზე, მობრძანდენ ჩემ სადგოაში (ტელეგრაფის კანტარასთან ჩასახვევ გრაფის ქუჩაზე, № 5), რათა მოვილაპარაკოთ 1897 წლისათვის წიგნების გამოცემის საქმის ამსანგობით მოწყობაზე.

ივანე როსტომოშვილი.

საქვე ლმოქმედო საქმე.

ს-ნო რედაქტორო! უმორჩილესთ გთხოვთ თქვე-
ნის გაზრეთის საშუალებით უგულვითადესი მად-
ლობა გამოუცხადოთ დროებით ქალაქ ელასპეტ-
ზოლში მისი გრძობის მის. ს. გურგენაძეს, რომელმაც და-
უგებეთა მომავალ ჩონხათის უფასო სამკითხველს 1896
წლის აგვისტო „კვანდას“, აგრეთვე შემოსწიდა 1895
წლის გაზრეთ „კვანდას“ ნომრები შეკრებილი და
მომავალშიც დასმარება ღვივთქვა. თუ დემოტი შეგვი-
წია და ეს სამკითხველს დააჩნდა სოფელ ჩონხათში,
დიდ საზოგადოებას მოუტანს ანა მარტო სოფელ ჩონ-
ხათის, ანა მთელ დასავლეთ გურჯისტანს. აქმდის ერთი
სამკითხველს ან მომავალს სვანეთის, მიქელ-გაბრიელ-
ის, ჩონხათის, ჟუმათის, ჟურჯუეთის და ჩხატის
სოფლის საზოგადოებებში და სოფლის, ნატანის და
ჯუმათის რეინის გზის სადგურებზე. ან ამ საზოგადოე-
ბათა შუა გულ ადგილზე განხრახელი სამკითხველს
დააჩნება და თხოვნა ანის გაზრევილი, სადაც ვერ ანს,
ნება-რთვის მისაღებათ. თუ ვინმემ კეთილ ინებოს
და წიგნები, ან ფული შემოსწიროს ამ სამკითხველს,
შეუძლიან გამოგზავნონ შემოწირულება შემდეგის ადრე-
რესით: М. Ланчухты, Забѣдывающему Чочкагской
безплатной библиотекою въ селеніе Чочухты Самсону
Ефимовичу Мурванидзе.

ჩონხათის მომავალი სამკითხველს გამოე-
სამსონ მურვანიძე.

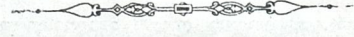
ქ-ნო რედაქტორო! უმორჩილესთ გთხოვთ ნება
მიბოძოთ თქვენს ხატოვებულად გაზრეთ „კვანდას“ სა-
შუალებით უგულვითადესი მადლობა გამოგუცხადო შე-
დეგ პირთ, რომლებმაც სოფ. ეწერას მომავალ უფა-
სო სამკითხველს შემოსწიროს ფული და წიგნები.

თითო მანეთი: ნ. გვიგინიძე, ივ. კანანია, გრ.
შილაგაძე და ან. გურულიშვილი. ათ-ათი შაურა: ბ. კა-
სიანიძე, ბათლოძე ბოჩუაძე, ივ. ოსელიანი, ის. მსელაშვილ-
მა, ნ. თოფურიაძე, ი. დარსკვლიძე, ნეს. თავდუშაძე, ირ.
წულაძე და ნეს. ხანაია. 40 კაპ. ვ. სამადალაშვილი. 30 კ.
ვიქ. ლეჟავა და ვ. მუხაძე. 20 კაპ. გ. კობლაშვილი
და 25 კაპ. ლ. სამჭკურაშვილი. მ. ბოჭორიაძე 16 რა-
ლი ქართული სვან-და-სვან წიგნები. ივ. სტურუაძე მთე-
ლი წლის 1893-ის გაზრეთი „კვანდას“. — ბ. ჯივანაძე
1895-ის წლის გაზრეთი „კვანდას“ და დავ. დვალაძე სუ-
რეთები. რუსთაველის, ნინოშვილისა და კრწანისის ვე-
ლისა.

სოფ. ეწერას სასაქონო სკოლის მასწავლებელი
გლ. ნაცვალიშვილი.

ქ-ნო რედაქტორო! როგორც უგვი მოგვსვენებათ
ამ თვის 13 კვირის წამოღებულნი გასლდათ ნასადა.
დეველთ უბანში ქართული წამოღებენა. I „რაც გინა-
საგს ვეღარ ნასა“ და „ზოგადიანი შაურა“. რომელ-
სედაც საზოგადოება ბეკრი დაქარქენ და ნასამოგენ-
ბიც დარჩენ. წამოღებენს სრული შემოსავალი გასლდათ
48 მანეთი და 14 კაპ. დაისარჯა სტრის მოწყობა, სერ-
ნა, ზარემაშენი და სვან წვრილი სარჯი 17 მანეთი და
3 კაპ. დარჩა 31 მანეთი და 11 კაპ., რომელიც გა-
მოყვას „კვანდას“ რედაქციის მომავალ სკოლის გასასწე-
ლათ ნასადადეგში. ამასთანავე დიდ მადლობას უძღვნან
ნასადადეგთ უბნელები ყველა იმ პირთ, რომელთაც დას-
მარება აღმოგვიჩინეს და სელი შეგვიწიეს წამოღებენს
გამართებაში. აგრეთვე ქ. ს. ციციშვილისა, ან. პადა-
შვილისა, ნ. ნაკაშიძისა, ე. წულუგიძისა, ვ. გურუშანი-
ვისა და ო. საფთასისა. ბ. ბ. ზ. საფარავს, ი. კანდე-
ლაძეს, ი. ხაშვილს, გ. მარსაგოვს, ი. დარსკვლიას, დ.
შეკლიძეს, გ. ჯაბაურს, ვ. ინასარიძეს, გ. ხოსროვისს,
გ. ურმაშვილს და ქართულ მოძღვრებათ სოროს.

გრ. ჩარკვიანი.

„კვანდას“ ფონტა.

ბათუმში „სარდიანს“. თქვენი „ეპარკული“ რად-
გან არ ანათებს, არ დაიბეჭდება.

კორიკტურული შეცდომების გასწორება:

- „კვანდას“ № 40 ლექსში „ტალოლები“:
- დაბეჭდილია: უნდა იყოს:
 - 8 სტრ. გზა გავიბრუნდა — — — გზა გამიბრუნდა.
 - 25 სტრ. „მოსკვის“ — — — „მორვეის“
 - 37 სტრ. შენ ჩემო დედა — — — „შენ ჩემო გელო“
 - „ზვის“ — — — „ნვის“

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლის.

განცხადება

ქ უ თ ა ი ს შ ი

დაარსებული თეატრალური კომისია იწვევს,
როგორც არტისტებს ისე ჯერეთ სცენაზე არ გამო-
სულ პირთ, რომელთაც სურვილი აქვთ მიიღონ
მონაწილეობა ქუთაისის მუდმივ ქართულ დასში.
განცხადება შეუძლიათ შემოიტანონ კოსტან-
ტინე დიმიტრის ქე ბაქრაძის სახელზე, ქ. ქუთაისში.
(3—2).

ერთ-კლასიან სასწავლებელში ვერ ვასწრებთ, სიმღერას გავაგონებთ სწავლობენო. ბავშვი ხმა მისცა და ციურები 1 3 5 8 გალობით წაიკითხა წინ და უკან. აქედან ამოიღო ის ხმა, რომელიც ლექსის პირველ წინადადებას უდგება. ეს ხმა რამდენიმეჯერ ააღვია. მასწავ. დაიწყო მღერა და ბავშვებაც მიყევენ, მერე ბავშვებმა დაიწყეს და მასწ. სკრიპით მიყვა. ასე ისწავლეს პირველი წინადადება, შემდეგ მეორე და ბოლოს ყველა. მასწავ. შენიშნა: უფროები უფრო ადრე სწავლობენ, რადგანაც სმენა უფრო განხილული აქვთ, ვინემ უმცროსნიო. დასამტკიცებლათ, ეს ახალნასწაველი მარტო დადებს ამღერა, ჩინებულები გამოვიდა, პატარებს კი შეეშალათ. ამას შემდეგ სხვა სიმღერა ამღერა, სადაც გერმანელის სიყოჩაღე და ფრანგთა სილაჩრება გატარებული. საზოგადოთ იშვიათია ისეთი სიმღერა, სადაც გერმანია ნაქმ ნადიდებს არ იყოს. 10 საათია. შევირდები სახლში წაკადენ, კლასში შემოვიდენ პირველი და მეორე განყოფილება. აქ ათი წუთი დავეწვება, მასწავლებელმა თავის სახლში შემობრუნდა. აველით მაღლა სართულში, კარებზე ერთი ახალგაზდა ქალი შემოგვევება. ეს ჩემი მეუღლეაო — წარმომიდგინა. მასწავლებელმა მე გაკვირვებთ ეუთხარი: — მე კი მეკანა თქვენ უცოლი იყავით. — ჩემი ხნის მასწავლებელი იშვიათათ არის უცოლშვილოთაო — მიპასუხა მან. ამ ლაპარაკის დროს სტალიც ვაწყვეს საუზმისათვის (მეორეთ), გამოიტანეს კალბასი, ყველი, ბიჭუქისი, პური და ღვინო. მასპინძელმა მითხრა: აქაურ ღვინოს ვერ ვეწყობი და ეს ტიროლიდან გამოვიწერეო. ჩემ კითხვანზე — ნუთუ ასე პატარა სოფელს სკოლის შენახვა შეუძლია მეთქი — მან მიპასუხა: სოფელი იხდას 400 მარკას წელიწადში, ამაში 2 მარკას მოწავეთა მშობელნი, დანარჩენს სოფელი, 700 მარკას ხაზინა იძლევა, რასაკვირებლია, დიდ და შეძლებულ საზოგადოებას ხაზინა ამდენს არ ვეწევა. — განა ბავშვები სწავლის ფულს იხდიან? — ყველგან არა, ეს დამოკიდებულია საზოგადოების გადაწყვეტილებაზე, მაგ., დობელში სწავლის ფული გაუქმებულია. აქ კი ჯერ კიდევ ძველი წესი მეფობს, ამის მიზეზია სოფლის დაპატარავება, მცხოვრებთა სხვაგან გადასახლება (ზოგი ამერიკაში, ზოგიც ქალაქებში) და სხვ. მასწავლებლის ბინა შედგება სამი დიდი ოთახისაგან, რომლებშიც ჩინებულათ მორთულ-მოწყობილია. ასე გაშინჯეთ, ამას აღარც ფორტუბიანო აკლდა. ამან გამოიწვია ჩემი კითხვა, თუ რამდენი ხანია ასეთი მოწყობილება შეუქმენია, რაზედაც ცოლმა მიპასუხა: — ეს ყველაფერი ქალის საქმეა, ჩემი ქმარი სანამ უცოლო იყო ერთი-ორი ოთახითა და ცოტადენი მებელითაც კმაყოფილდებოდა; აქ რასაც ხედავთ ჩემი სა-

კუთარი ხარჯით შექმნილი და გაწყობილია, ეს ფორტუბიანო კი ქმარმა იყიდა მისი სურვილით, მე არ ვუტარე, მხოლოდ ის უტარეს, ესეც შემთხვევით ნაყილია, ახალი ღირს ათასი მარკა, ჩვენ კი 450 მარ. შევიძინეთ — ეს უნდა გითხრათ — დაიწყო მასწავლებელმა — რომ ჩვენში უცოლო მასწავლებელს იმდენი პატივი და შემწეობა არა აქვს, როგორც ცოლიანს. ჯერ ერთა, ფართა ბინას არ აძლევენ, ორი ოთახიც ეყოფათ, მეორეთ, ჯამაგირაც ნაკლები აქვს და მთავრებაც ჩვეულებრავ ფულით შემწეობას, წოდებულს — alterszulage 1), არ იძლევა და თუ იძლევა ნაკლებს, უცოლშვილოთის ცოტაც კმარაო. ამიტომ უცოლო მასწავლებელი ძლიერ იშვიათი მოვლენაა. ყველა ჩემი ნაცნობი ცოლიანია. ამ ბაასით ჩამოვედით სკოლაში. 10 1/2 საათზე დაიწყო სწავლა. სულ 17 შევირდია, (ყველა განყოფილება 50) შევირდს შეიცავს) ამითში ურევია ერთი 9 წლის, დანარჩენნი 8, 7 და 6 წლის. მასწავლებელმა მითხრა: რამდენიმე 6 წლის ბავშვი ავიყვანე, რადგანაც სახლში სრულებით გამოკრუფებთან, მშობლები მინდორში არაან მთელ დღეს, შინ რჩება ბავშვი მარტო, არას ხედავს, არას იძენს, ასე ცხადია, გამოჩერებულდება, ისევე სკოლაში ჯობს, რამეს მიანიც შეიძენსო. ესენი ყველა ერთათ მაღიან სწავლაში, გარდა 9 წლისა, ის კი წინ არის და გაკვეთილაც განსაკუთრებით აქვს. პირველათ თქვენს ლექსა, შემდეგ თულისაჩინო გაკვეთილი სურათებით. კედელზე მიკრულია ყველა ცხოველების სურათები; მასწავლებელი თითოეულ სურათს ჯობს ადებს და ეკითხება: რა ჰქვია, სად ცხოვრებს, რით იკვებება და სხ. შემდეგ ბავშვებმა ასწერენ ცხოველის თითოეულ ნაწილს ცალ-ცალკე (ფეხს, თავს, ტანს და სხ.). აქ მონაწილეობას ლებულობენ რე: წლისანნი; და ხანდახან შეიდი წლისასაც მოუწევს საპასუხო, ხოლო ექვსი წლისანი უტრს უდგებენ, მხოლოდ კატას აწერაში ამათაც მიიღეს მონაწილეობა. მასწავლებელი აჩვენებდა არა მარტო მთელი ცხოველის სურათს, არამედ მისი თითოეული ნაწილებისასაც, ცალ-ცალკე დახატულათ. ეს გათავდა. შემდეგი გაკვეთილია ანგარიშიში, რაც მდგომარეობს რგოლების თელაში: 5 და 5, 10 და 5 და ასე ასამდის. ამას 6 წლისანიც ისე აკეთებდენ, როგორც უფროსნი, კიდევ უფრო მეტიც-ცალკე; ამით დასრულდა გაკვეთილები და მეც გამოვეთხოვე მასწავლებელს. მან ერთი ბავშვი გამოყოლა

1) ეს მდგომარეობის იმაში, რომ რაც ხანში შედის მასწავლებელი, მით მეტი ფულით დასმარება ეძლევა ხანნიდან, ეს ხდის 500 მარკადის წელიწადში, რასაკვირებლად, ჯამაგირს გარდა. დაწვრალიებით ქვეით.

მასობელ სოფელში, სადაც მასწავლებელი უნდა გამეცნო და მეცობა, თუ როდის შემეძლო მისი სკოლის ნახვა.

ჩვენ აქ, რასაკვირვლია, აღარ გამოვეუღებებოთ, ყველა იმ სკოლის აწერას, რომელიც კი დაეთავლიერეთ. ეს ერთობ შორის წაგვიყვანდა და უიმისო-თაც გძელი წერილი კიდევ უფრო გაგვიგძელდებოდა. მეორე მხრით, ეს სპეციალური საგანია და მის შესახებ ბევრი ლაპარაკით მკითხველს თავს მოვაწეგნო. ჩვენ გესურდა დაგვენახებოდა აქაური სასოფლო სკოლის სწავლის მეთოდი და მისი წაყვანის ტექნიკური მხარე. ამისათვის საკმარისია ის, რაც შემოთავაზრეთ. აქ მკითხველი შეამჩნევდა ერთ გარემოებას: სწავლის საგნის ხშირად ცვლას და ნაკლებ დასვენებას. გაკვეთილი გძელდება 15, 25 და 40 წუთს, იშვიათად ერთ საათს. ბავშვები ორი საათის განმავლობაში ერთ ალაგას არიან და თუ არ იღლებიან, ან ხალისი არ ეკარგვიან, ამის მიზეზია ჩქარა ერთი საგნიდან მეორეზე გადასვლა. სწავლა გძელდება ხუთ საათს მასწავლებლისათვის, 2—3 საათს ბავშვებისათვის. უფროსნი დიდ ხანს რჩებიან, უმცროსნი ცოტა ხანს. ნასადილევს გაკვეთილი მასწავლებლისათვის სავალდებულო არ არის, თუ კი თავის ხუთი საათი სადილობამდი შეასრულა. ზამთარში კი იძულებულია ნასადილევსათვის გადაიტანოს რამდენიმე გაკვეთილი, რადგანაც სწავლა იწყება 8 საათზე და 12 საათამდი 4 საათს მეტი არ რჩება. თუ კი საზოგადოება მოისურვებს, რომელიმე განყოფილებისათვის ზედმეტ გაკვეთილს, მაშინ მასწავლებელს ზედმეტ ჯამაგირს აძლევენ და ამნაირათ სკოლა ნასადილევსაც იხსნება. ამას უწოდებენ Abtheilungsunterricht — განყოფილების სწავლება. შემოთ ნათქვამიდან ჩვენ დასკვნებს არ ვაკეთებთ, ეს ჩვენი პედაგოგებისთვის მიგვიჩნდება, ვიტყვიან მხოლოდ ორიოდ სიტყვას დისციპლინის შესახებ და მერე გადავალთ სახელმძღვანელოებზე, მასწავლებლის გონებრივ და ქონებრივ მდგომარეობაზე, სკოლის ადმინისტრაციულ და სხვა მხარეებზე.

საზღვაგაგარეთელი.

(შემდეგი იქნება)

უტრნალ-გაზეთებიდან.

აფრანკეთი. 6 ოქტომბერს კარკასონში კრებაზე, რომელზედაც დაესწრო 1,500 კაცი, ბურჟუამ წარმოთქვა შემდეგი სიტყვა: „ჩვენი ძაწინააღმდეგეები — თქვა ბურჟუამ — გვეუბნებიან: რა

რეფორმები გსურთ თქვენ? ზოგიერთებს შესახებ ჩვენ თანახმანი ვართ. მაგრამ ყველაზე უფრო გინდა ჩვენ რეფორმები მუშათა კანონ-მდებელობის შესახებ, კანონები უბედურ შემთხვევათა გამო ფაბრიკებში, მუდმივი საპენსიო კასის დაწესება მოხუცებულ მუშებისათვის, რომლებზედაც უნდა ზრუნავდეს საზოგადოება და სახელმწიფო, გადასახადის შემოღება შემოსავლის დაკვალოთ. „სენატმაო — განაცხადო ბურჟუამ — თარჰყო ეს გადასახადი, მაგრამ, ჩემის აზრით, ამ შემთხვევაში უკანასკნელი სიტყვა უნდა ეკუთვნოდეს მთელ ხალხს. სენატორთა არჩევნის დროს, რაც მომავალ იანვარში უნდა მოხდეს, საქროა ის კანდიდატები არჩენ, რომლებიც დემოკრატულ პროგრამას აღიარებენ, რათა ამნაირათ სენატს არ მიეცეთ საშუალება თავის ნება გაიყვანოს პოლიტიკურ და საფინანსო საქმეებშიო.

ოსმალეთი. ლონდონის გაზ. „Central News“ სწერენ კონსტანტინოპოლიდან: „სომხების რევოლიუციონერების ჯგუფს, რომელიც ცნობილია „დაკნატუტუტინ“-ის სახელით, ხელ-ახლა მიუმართავს საფრანგეთის ელჩისათვის წერილით. რომელშიაც ნათქვამია, რომ რადგანაც ეტროპა უარს ამბობს სომხების სამართლიან მოთხოვნლებათა განხორციელებაზე, უკანასკნელი მოახდენენ იმისთანა მანიფესტაციას, რომელიც თავისი საზარელი შედეგით გადააჭარბებს ყველა აღჩინდელ მანიფესტაციებს. ოსმალეთის მთავრობა ყოველგვარ ზომებს ხმარობს მოსალოდნელ უბედურებათა ასაცდენათ.

ანატოლიის უმთავრესი კომისარი, შაქირ-ფაშა, ყოველგვარ დონის ძიებას ხმარობს, რომ სისრულეში მოიყვანოს სულთანის მიერ ნება-დართული რეფორმები, მაგრამ პროვინციების ნიეთიერი მხარე უკადურეს მდგომარეობაშია, რადგანაც მას შემდეგ რაც რევოლიუციონერ კომიტეტებმა დიდი გავლენა მოიპოვეს მცხოვრებლებზე, უკანასკნელი გადასახადს აღარ იძლევიან; რეფორმების განხორციელება კი შეუძლებელია უამისოთ.

ინგლ. სი. 7 ოქტომბერს ლონდონში მოხდა დიდი ხნიდან განზრახული მიტინგი ოსმალეთის უწყალო მოქმედებათა წინააღმდეგ პროტესტის გამოსატყობლათ. ამ კრებას სხვა მიტინგებთა შორის საყოველთაო — ნაციონალური ხასიათი ჰქონდა, რადგანაც იმაში ლებულობდენ მონაწილეობას შეერთებულ სახელმწიფოს ყველა კუთხის წარმომადგენელი, და იმათ